

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rozvod a jeho vliv na dítě
Divorce and its effects on a child

Adriana Jánská

Vedoucí práce: Mgr. Barbara Valešová Malecová, Ph. D

Studijní program: Speciální pedagogika (B7506)

Studijní obor: Speciální pedagogika

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Rozvod a jeho vliv na dítě potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2022

Poděkování patří vedoucí mé práce, Mgr. Barbaře Valešové Malecové PhD., za její trpělivost a vedení této bakalářské práce. Chtěla bych též poděkovat všem jedincům, kteří se mnou provedli rozhovor pro výzkumnou část této práce.

ABSTRAKT

Rozvod je v dnešní době aktuálním tématem a postihuje většinu lidí ve společnosti. Bakalářská práce se zabývá problematikou rozvodu a jeho vlivem na členy rodiny zejména na děti. V teoretické části bakalářské práce je definován rozvod, jeho příčiny, rozebírána problematika porozvodové péče, jak prožívají rozvod dospělí a dopad rozvodu na dítě. Objevuje se zde statistika rozvodovosti v České republice. Dále se v bakalářské práci pojednává o Syndromu zavrženého dítěte a Cochemské praxi, která je považována za alternativní řešení rozvodové situace odborníky a v České republice ještě není zavedená do běžné praxe. Je zde rozebírána i role Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (MPSV), která pracuje s dítětem v průběhu rozvodového řízení a pomáhá i rodičům v průběhu rozvodového období s vyřizováním právních náležitostí týkající se dítěte. Cílem bakalářské práce je popsat jaký byl průběh rozvodu, prožívání rozvodu a popsat dopady rozvodu na dítě v oblasti alkoholu, vzdělávání a výběru partnera. K naplnění tohoto cíle bylo ve výzkumné části využito kvalitativního výzkumu. Tento výzkum byl uskutečněn pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které byly následně analyzovány metodou otevřeného kódování. Východiska výzkumu jsou založené na předem zjištěných informacích z odborné literatury, které jsou popsány v teoretické části. Závěr práce je věnován vyhodnocení výsledků výzkumné práce a jsou porovnávány s informacemi uvedenými v teoretické části bakalářské práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

rozvod, dítě, péče, pocity, rodiče

ABSTRACT

Divorce is a current topic nowadays and affects most people in society. The bachelor thesis focuses on the issue of divorce and its impact on family members especially children. The theoretical part of the bachelor thesis defines divorce, its causes, discusses the issue of post-divorce care, how adults experience divorce and the impact of divorce on the child. The statistics of the divorce incidence in the Czech Republic are discussed. The following part of the thesis discusses the Parental Alienation Syndrome and the Cochem practice, which is considered as an alternative solution to the divorce situation by experts and is not yet introduced into common practice in the Czech Republic. It also discusses the work of the Social and Legal Protection of Children (MPSV), which works with the child during the divorce proceedings and helps the parents during the divorce period with the legalities concerning the child. The aim of the bachelor's thesis is to describe the course of the divorce, the experience of the divorce and to describe the effects of the divorce on the child in the areas of alcohol, education and choice of partner. To accomplish this goal, qualitative research was used in the research part. This research was conducted using semi-structured interviews which were then analysed using the open coding method. This research is based on prior information from the literature, which is described in the theoretical part. The conclusion of the thesis is devoted to the evaluation of the research results, and they are compared with the information presented in the theoretical part of the thesis.

KEYWORDS

divorce, child, care, feelings, parents

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická část	9
1.1 Vymezení rozvodu	9
1.2 Rozvodovost rodin v ČR	10
1.3 Příčiny rozvodu	12
1.3.1 Nevěra	12
1.3.2 Domácí násilí	15
1.3.3 Alkohol	16
1.3.4 Dítě se zdravotním postižením	16
1.4 Druhy rozvodu	17
1.5 Fáze rozvodu	19
1.6 Emoční prožívání dospělých při a po rozvodu	20
1.7 Dítě v rozvodové situaci	22
1.8 Oznámení skutečnosti o rozvodu dítěti	23
1.9 Vliv rozvodu na dítě	23
1.9.1 Krátkodobé důsledky	25
1.9.2 Dlouhodobé důsledky	28
1.10 Změny v rodinném prostředí	31
1.11 Porozvodová péče	31
1.12 Syndrom zavrženého rodiče	36
1.13 OSPOD a jeho činnost v rozvodovém řízení	38
2 Výzkumná část	40
2.1 Metodologie výzkumu	40
2.1.1 Výzkumný problém	40

2.1.2	Výzkumný cíl a výzkumné otázky	40
2.1.3	Vymezení výzkumných metod	40
2.1.4	Výběr informantů	41
2.2	Charakteristika informantů	42
2.3	Analýza dat	44
2.3.1	Rozvodová situace	44
2.3.2	Prožívání rozvodu informanty	48
2.3.3	Alkohol	51
2.3.4	Vzdělání	52
2.3.5	Výběr partnera a rodinné uspořádání	53
2.4	Diskuse	56
	Závěr	60
	Seznam použitých informačních zdrojů	62
	Seznam příloh	70

Úvod

Člověk nemusí hledat daleko a již v jeho blízkosti najde jedince, kteří zažili rozvod jejich rodičů. Rozvod v dnešní době není již tak vzácným jevem. Pokud nebereme v potaz rok 2020, kdy se z důvodu pandemie rozvádělo méně lidí, tak se procento rozvodů již několik let drží okolo hodnoty 40 %. Rozvod nezasahuje jenom finanční a společenské problémy, které se týkají rodičů. Také hluboce zasahuje dítě a jeho následný vývoj. Nejvíce je zasažen jeho psychický vývoj. Tímto tématem se zabýval nejvíce v České republice pan profesor Zdeněk Matějček, bývalý dětský psycholog.

Toto téma je důležité pro speciální pedagogiku z hlediska prevence a případné minimalizace negativních dopadů na dítě. Speciální pedagog by měl být obeznámen s touto problematikou, aby mohl dítěti případně „podat pomocnou ruku“, stejně tak i jeho rodičům, kteří mohou tápat v tom, jak s novou situací naložit a jak ji zvládat. Poučený pedagog může navrhnout i jiné specialisty, kteří by mohli pomoc vyřešit rozvodovou situací s co nejmenším negativním následkem na vývoj dítěte. Speciální pedagogové mají významnou roli i v situaci, když nemluvíme o zaměstnancích ve školství. Mohou působit v pedagogicko-psychologických poradnách, kde spolupracují s dalšími odborníky a snaží se, aby rozvodová situace nezanechala na dítěti negativní dopady. Odborní pracovníci, seznámení s problematikou, mohou být využiti i pomoci kolizního pracovníka, hájícího v rozvodovém řízení nejlepší zájem dítěte. Kolizní pracovník pracuje v orgánech sociálně-právní ochrany dětí (MPSV).

Tato bakalářská práce na téma *Rozvod a jeho vliv na dítě* se rozebírá v teoretické části pojmem rozvod a jeho definování, jaké příčiny vedou k rozvodu, jaké pocity prožívají rodiče a jejich děti v rozvodovém období. Dále je zde pojednává o Cochemské praxi, která je vnímána jako alternativní řešení k rozvodu, s menším dopadem na dítě. V České republice není tak využíván, jako například v sousedním Německu. Dále je probírána porozvodová péče a Syndrom zavrženého rodiče.

Cílem bakalářské práce je popsat jaký byl průběh rozvodu, prožívání rozvodu a popsat dopady rozvodu na dítě v oblasti alkoholu, vzdělávání a výběru partnera. K naplnění tohoto cíle bylo využito kvalitativního výzkumu, který byl uskutečněn pomocí polostrukturovaných rozhovorů s již dospělými dětmi. Jedná se o dospělé děti, které si ve

věku 8-12 let zažily rozvod svých rodičů. Rozhovory byly nadále analyzovány a v závěru porovnávány s informacemi, které jsou již zpracovány v teoretické části.

1 Teoretická část

1.1 Vymezení rozvodu

V dnešní době není rozvod ojedinělým či vzácným jevem. V posledních desetiletí se rozvádí více lidí než v minulosti. Tento sociologický jev se stával v průběhu doby stále běžnější a se zrychlující tendencí. Statistického vrcholu dosáhl na konci první dekády tohoto století. V roce 1949¹, rok před uzákoněním rozvodu, se ukončilo 11,2 % manželství k poměru ke sezdaným párům (Český statistický úřad, 2016). Podle statistik Českého statistického úřadu (2019) se rozvedlo v aktuálním století průměrně necelých 48 % párů, přičemž historicky nejvyšší procento bylo v právě roce 2010, kdy rozvodovost dosáhla 50 %.

Slovem „rozvod“ se může rozumět jisté ukončení vztahu, mezi dvěma sezdanými jedinci. Můžeme toto slovo také definovat z psychologického a právního hlediska.

Z psychologického hlediska se rozvod řadí mezi náročné životní situace (řadíme sem závažné onemocnění, ztrátu zaměstnání, úmrtí blízkého člověka a tak dále). Manželé Hartlovi ve Velkém psychologickém slovníku (2010, s.508) definují rozvod manželů jako „zrušení manželského svazku za života manželů rozhodnutím soudu. Také zde hovoří o rozvodu psychosociálním, což znamená „sled procesů, během něhož se všichni zúčastnění vyrovnávají s rozpadem manželství tak, aby se minimalizovali ztráty i důsledky rozvodových frustrací a vytvářely se předpoklady k uspokojivému žití po rozvodu, v popředí je ochrana dětí a prevence syndromu odcizeného/zavrženého rodiče.“ Naopak Matoušek (2015) popisuje rozvod jako náročnou životní situaci, která je závažnější, než úmrtí jednoho z partnerů. Partner je nadále součástí života a je s ním potřeba komunikovat, zejména pokud ze svazku vzešly děti. Přitom dochází ke ztrátě, podpurné/emocionální a ekonomické. Sergio Yárrnoz Yaben (2009) se také zmiňuje o výskytu pocitu ponížení, ublížení a zostuzení. Prohlašuje, že rozvod je jistá možnost volby. Zastává tentýž názor jako Matoušek ohledně náročnosti rozvodu v porovnání se ztrátou partnera.

Po právní stránce rozvod upravuje zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník, paragraf 755–770 hovoří o rozvodu jako o ukončení manželství (dvou sezdaných lidí, kteří jsou

---

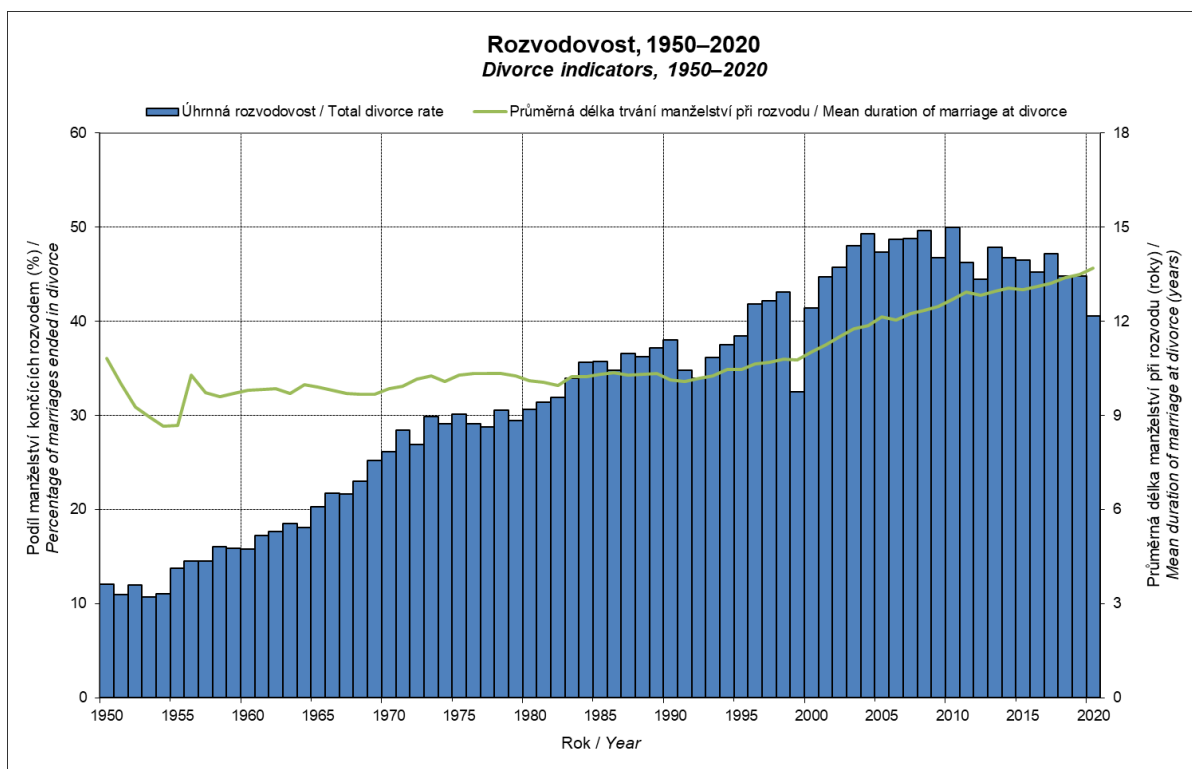
¹ Do tohoto roku byly jenom dvě možnosti ukončení manželství – rozvod od stolu a lože, rozluka

opačného pohlaví), které je už hluboce poškozeno, trvale a nenapravitelně a nemůžeme očekávat jeho následné obnovení. Nadále upravuje podmínky, za jakých se mohou nechat manželé rozvést. Jedná se zkoumání o soužití manželů, po jakou dobu spolu již nežijí, došlo-li k oboustrannému souhlasu, nebo jen k návrhu jedné ze stran. Zároveň zkoumá existenci dohody na porozvodové péči o dítě, o majetkovém uspořádání a tak dále. V tomto celém řízení figuruje soud, který zjišťuje existenci rozhodných okolností a jejich příčiny a rozhoduje, pokud je to potřebné, zda manželství rozvede či ne. Paragraf číslo 757 jedná o uznání rozvodu soudem, pokud bylo manželství delší než 1 rok a manželé zároveň už spolu nežijí déle než 6 měsíců, manželé se dohodli na porozvodové péči nezletilého dítěte a zároveň se dohodli na vyrovnání majetkových poměrů, úpravě bydlení a výživného, kdy vlastně poslední dva body vyžadují písemnou formu podepsanou oběma rodiči (Zákony pro lidi, 2014). Ministerstvo spravedlnosti České republiky na svém internetovém portálu prohlašují, že soud nerozvede manželství, pokud jde o rozpor se zájmem nezletilého potomka, které nenabylo právní svéprávnosti, anebo pokud jde o rozpor se zájmem manžela, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel a rozvodem by mu byla způsobena závažná újma. Je zde však výjimka, když manželé spolu již více než tři roky spolu nežijí (Justice, 2017).

1.2 Rozvodovost rodin v ČR

Edward Teyber (2007) uvádí, že se rozvodovost zvyšuje od šedesátých let dvacátého století. Tuto skutečnost potvrzují i jiné zdroje (Český statistický úřad, 2016; Český statistický úřad, 2021).

Podle grafu Českého statistického úřadu (2021) se od roku 1950 zvyšuje procento rozvodů, přičemž se od roku 2010 začíná toto procento snižovat.

Obr. 1: Graf procentuální rozvodovosti a délky manželství při rozvodu v letech 1950-2020 (Český statistický úřad)

V roce 1950 rozvodovost dosáhla 12,1 %, přičemž oscilovala do roku 1999, kdy graf zaznamenal nejnižší počet rozvodů, tedy 32,5 %, oproti tomu další rok to bylo 41,4 %. Český statistický úřad uvádí (2020), že výrazným rozdílem v letech 1999 a 2000 došlo v důsledku změny rozvodové legislativy v roce 1998. V roce 2010 byl zaznamenáno 50 % rozvodů, což bylo nejvyšší procento rozvodů od roku 1950. V roce 2020 to bylo již jen 40 %.

Český statistický úřad (2020, s.30) vysvětluje nižší rozvodovost v roce 2020 takto: „Úbytek rozvodů v průběhu poslední dekády odráží především snižující se počet uzavřených manželství v předchozích dekáдах a změny v intenzitě rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství. V roce 2020 za nižšími počty ukončených manželství rozvodem však mohla také stát protiepidemická opatření, resp. omezení činnosti soudů v době nouzového stavu, jak napovídá zcela specifické rozložení rozvodů do jednotlivých měsíců roku, či odložení rozvodu na pozdější dobu.“

1.3 Příčiny rozvodu

Opustit partnera již není tak složitý problém jako v minulosti. Společnost začala více akceptovat rozvedené rodiny jako nějakou formu řešení problému a emancipovanost žen. Tyto skutečnosti dovolují v nynější době vyšší rozvodovost.

Příčiny rozvodu se dají dělit na vnitřní a vnější. Za vnější se považuje například zájem partnera o jinou osobu. Vnitřní příčiny jsou takové, které se dějí uvnitř vztahu (Klimeš, 2010).

Příčin rozvodu může být mnoho. Každý člověk je individuální bytost, která si vybírá partnera podle svých požadavků. Tolerance či respekt k jednotlivým charakterovým znakům partnera se liší podle nároků, požadavků jednotlivých osob. Lidé, kteří například tolerují přehnanou žárlivost, nemusí tolerovat například jiné vlastnosti či přehnané chování ve vztahu (Matoušek, 2015). Více autorů (Špaňhelová, 2010; Novák, 2000) se shoduje, že mezi nejčastější příčiny patří strach, hádky, týrání, nevěra, předávání odpovědnost za rozhodnutí dětem a lhostejnost vůči povinnostem. Nadále se uvádí rozdílné názory na trávení volného času, nedostatek společných zájmů, rozpory ve finančním hospodaření nebo, že jeden z partnerů je neplodný. Dalšími příčinami mohou být žárlivost, alkohol nebo jiné závislosti, dlouhé trvání/vyčerpání vztahu, zdravotní důvody, ztráta zaměstnání anebo sexuální neshody (Matoušek, 2015). V následujících podkapitolách budou popsány jedny z nejčastějších příčin.

Dle Českého statistického úřadu (2021) se nadále lidé rozvádějí i z jiných důvodů, které buď soud nezjistí, nebo se řadí pod ostatní příčiny. Tam dále mohou patřit i příčiny, které jsou uváděné ve statistice, ovšem ale rozvádějící se lidé je neuvědomili, anebo o tomto hlavním důvodu lhalí. Důvodem uvádění jiné příčiny rozvodu může být například racionalizace, kdy se jedinec snaží zdůvodnit rozvod jiným důvodem než tím původním. Nadále to může dopomoci s následným vycházením s druhým partnerem, kdy si první partner nadále může přilepšit v rozvodovém procesu (Novák, 2012).

1.3.1 Nevěra

Nevěra se dá složitě definovat z toho důvodu, že člověk individuálně pohlíží na to, co to znamená být nevěrný. Někteří lidé považují za nevěru sexuální styk s jiným partnerem než

s jeho stálým, jiní silnou emocionální vazbu s jinou osobou nebo v dnešní době virtuálního světa i elektronickou korespondenci s podtextem podvádění. Může se jednat ale i o „nevinnější“ formu jako flirt (Šmolka, 2010). Podle Journal of Couple & Relationship Therapy (2005) byla historicky nevěra považována za určité porušení smlouvy sexuální exkluzivity mezi dvěma lidmi, kteří spolu žili, byli svoji, anebo spolu měli jiný druh vztahu. V poslední době definice zahrnuje širší rozsah chování, které zahrnuje například kybersex, sledování pornografie, anebo různý stupeň fyzické intimity (držení za ruce, líbání atd.).

Věra Capponi a Tomáš Novák (1995) vytvořili typologii nevěry. Rozlišili ji na 3 typy:

- **Odskok**, známý jako „jednorázovka“, je náhodný a koná se s určitou osobou pouze jednou. Aktéři k sobě nenavazují žádný citový vztah.
- **Dobrodružství**, je tužba po novém sexuálním zážitku, který zpestří jedinci život. Partneři si zde mohou vytvořit emocionální vazbu. Dobrodružství můžeme charakterizovat taky jako soubor napětí a rizik, který nevěrný partner prožívá.
- **Vztah**, který vytváří nevěrník s jiným než stálým partnerem (označován jako milenec, milenka). Nese vývojové znaky vztahu podobný manželství. Má dlouhodobý průběh.

Typologie podle Girard, Connor a Wolley (2010, citovaný podle Wolley, 2018) rozlišuje 7 typů nevěry a to:

- **Protestní aféra**: Jedná se o formu protestu, odplaty za ublížení nebo opuštění od partnera. Zúčastnění partneři se obvykle snaží o nápravu primárního vztahu. Je důležité, aby se ale vypořádali s bolestí způsobené tímto činem.
- **Aféra typu pojd' a dostaň mě**: Tento způsob nevěry bývá užíván jako záminka k tomu být viděn ostatními a cítit se důležitě. Je to manipulační technika, aby si jeden partner uvědomil důležitost zúčastněného partnera ve vztahu. Zúčastněný partner je obvykle motivovaný o nápravu primárního vztahu, jelikož k tomuto činu došlo se záměrem vytvořit zabezpečený vztah s partnerem. Jedná se o destruktivní pokus o sblížení s primárním partnerem.
- **Aféra romantických fantazií**: Napomáhá úniků strastí v životě. Zúčastněný partner unikne do romantického vztahu, kde se typicky objevuje veliké vzrušení.

Zúčastněný partner takhle střídá primárního partnera za milence/milenku a naopak. Záleží vždy na míře stresu v životě. Oba vztahy plní nakonec nějakou funkci, a proto mohou trvat roky.

- **Aféra vyhoření:** Po mnoha neúspěšných pokusech o nápravu primárního vztahu ztratil zúčastněný partner naději a hledá spojení mimo vztah. V těchto situacích nyní již nevěří, že v primárním vztahu najde láskyplný a bezpečný vztah. I když se nejedná o primární záměr ukončení vztahu i tak často primární vztah ukončí.
- **Aféra investiční fond:** Zúčastněný partner se vidí jako nemilované a nevhodné vztahu a jejich partnery jako nedůvěryhodný a nestabilní. Věří, že vztah nevydrží, a proto se zaplétají s jinými. Tímto se připravují na nevyhnutelný rozpad vztahu.
- **Aféra silného hráče:** Aféra silného hráče je způsobena touhou zúčastněného cítit moc a bezpečí ve vztahu, jinak jsou pro něho romantické vztahy nebezpečné. Je to jistá ochrana před pocitem bezmoci a nejistoty. Aférky bývají často krátké, intenzivní a pouze sexuální. Často se u zúčastněného partnera objevuje nějaké zranění z minulosti, které je příčinou tohoto typu aféry.
- **Kompulzivní aféra:** Při této aféře se snaží zúčastněný partner otupit pocit bolesti prostřednictvím sexuálních vztahů, pornografie, návštěv striptýzů a využívání služeb prostitutek. Tyto aféry jsou označovány jako závislostní. Těmto osobám lze pomoci skrze tradiční modely závislosti zaměřené na kompulzivní sexuální chování. Pro zúčastněného partnera je důležité si vytvořit bezpečnou vazbu s primárním partnerem, aby měl možnost ko-regulace emocí.

Blow a Hartnett (2005) se zmiňují o dalším dělení nevěry, přičemž se zmiňují o předešlém z předchozího odstavce a to: *emociální, sexuální a kombinované*.

Výzkum Weisse a Zvěřiny (2001) poukazuje na nevěru u sezdaných osob. Z jejich výzkumu vyplývá, že okolo 65 % ženatých mužů a 46 % vdaných žen bylo nevěrných. Důsledek nevěry se projevuje například jako vztek na partnera či na vlastní osobu, pocit zrady, ztráta smyslu života, ztráta důvěry v partnera a další (Blow a Hartnett, 2005).

V roce 2020 došlo k 2,2 % rozvodů, kterou zapříčinila nevěra (Český statistický úřad, 2021).

1.3.2 Domácí násilí

Domácí násilí je formou agrese, jež je páchána jedním členem domácnosti na jiném. Nemusí se tedy nutně jednat o agresi mezi partnery, ale také například mezi rodičem a potomkem. Dotýká se lidí neohledně na věk, sexuální orientaci, rasu, náboženské vyznání, socioekonomického zázemí, či vzdělání (Davis, 2008). Pod pojem domácího násilí zahrnujeme opakující se fyzické, psychické, ekonomické, či sexuální týrání. Účelem tohoto chování ze strany agresora je vytvoření a udržení kontroly nad týranou osobou (Human Rights Watch, 1995). Vyskytují se v rodině násilné incidenty, které iniciuje pokaždé jedna osoba, násilník, na druhé osobě v domácnosti, oběti. Tyto incidenty se nadále neměně opakují (Matoušek, 2015).

Domácí násilí se ve společnosti vyskytuje napříč stoletími a kulturami. Po tisíce let převládal názor, že násilí v rodinách, a zvláště na ženách, za účelem udržení disciplíny je naprosto v pořádku, pokud nezanechá permanentní zranění (Wallace et al., 2019; Jackson, 2015). Do dvacátého století, se domácí násilí považovalo za soukromý problém a nijak se o něm veřejně nemluvilo. To se změnilo v polovině dvacátého století s příchodem hnutí za lidská práva, feministickým hnutím a hnutím pro dětskou advokacii (Davis, 2008).

Abychom mohli shledávat čin domácím násilím, musí splňovat určité znaky, které jsou popsány v následujících odstavcích.

Jako **prvním znakem** je vyznačován samotný **výskyt násilí**. Je důležité mít na paměti, že za násilí se v dnešní době nepovažuje již jenom fyzické týrání, ale i psychické. Za **druhý znak** se uvádí opakování a dlouhodobost, jelikož z jediného útoku kteréhokoliv charakteru nemůžeme usoudit, zda se jedná o domácí násilí. Nemůžeme ale vyloučit, že se jedná o počátek. **Třetí znak, jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí**, které značí o zřetelné a neměnicí se roli každého z účastníků této skutečnosti. V aktu neprobíhá, že by se z agresora stala oběť, a obráceně, v různých situacích a aktech (Bílý kruh bezpečí, 2009).

Čírtková (2002) ve svém článku uvádí další **3 znaky** a to:

1. *soukromí, jako místo,*
2. *opakování a postupný nárůst intenzity,*
3. *specifičnost příčin a kořenů.*

V roce 2020 došlo k 71 rozvodům z celkových 21 734 z důvodu zlého nakládání nebo odsouzení pro trestný čin (Český statistický úřad, 2021). Není zde napsáno, zda jde o domácí násilí.

1.3.3 Alkohol

Alkohol je společensky přijímaná a tolerovaná psychoaktivní látka, který se vyskytuje v běžném životě a s jeho pestrou nabídkou je běžně dostupná ke koupi. Mnoho lidí nevnímá alkohol jako závažný problém, přitom závislost na něm postihuje četné kvantum lidí (Orel, 2020). Nordegren (2002) s dalšími autory v *The A-Z encyclopedia of Alcohol and Drug Abuse* dodává, že alkohol je sedativum/hypnotikum s podobným účinkem jako barbituráty. Užívání má účinky nejen na sociální vztahy, ale zdraví jedince, kdy intoxikace působí jako jed či případně může způsobit smrt. Při požití určitého množství alkoholu vzrůstá sebedůvěra a nastává pocit euforie a uvolnění, přičemž se zhoršuje motorika a koordinace pohybů. Dochází i k přeceňování se a ztrátě zábran (Hartl et al., 2010).

Důsledky alkoholu jsou rozsáhlejší než rozvod, jelikož zasahuje do života nejenom jedince požívajícího nadměrné množství alkoholu, ale i jeho rodiny. Jedinec tedy nepoškozuje jenom sám sebe, ale i své okolí. Nadměrné požívání může vést ke ztrátě zaměstnání, sociálních kontaktů, které vedou ke snížení sociální úrovně rodiny (Filipová, 2013). Alkoholismus, neboli nadměrné užívání alkoholu, se odráží na tělesném a duševním zdraví (Hartl et al., 2010).

V roce 2020 podle Statistického úřadu České republiky (2021) bylo 203 manželství z celkových 21734 rozvedeno z příčiny alkoholismu neboli 0,93%.

1.3.4 Dítě se zdravotním postižením

Dítě se zdravotním postižením se neřadí pod veřejnosti známou příčinu, nebo příčinu označovanou a řazenou do speciální kategorie Statistickým úřadem ČR. I tak se rozvodová situace týká těchto dětí a jejich rodičů.

Postižení, v anglickém jazyce disability, je trvalé či přechodné narušení, omezení nebo ztráta schopnosti konat činnosti způsobem, anebo v rozsahu, který je společností považován za normální (Slowík, 2016; Klimentová 2018). Z postižení vychází následně znevýhodnění jedince (v angličtině handicap). Jedná se o určité omezení, které ztěžuje

jedinci naplňovat plnohodnotně jeho roli, která je pro něho normální (Slowík, 2016). Klimentová (2018) dodává, že se jedná o omezení sociálního charakteru, kdy není nutná přítomnost postižení. Toto omezení způsobuje hlavně společnost, ne samotné postižení.

Rodiče disponují určitými dovednostmi, aby dítě mohli ochránit před vnějším světem a zaručili mu řádný vývoj. Dítě se zdravotním postižením potřebuje specifickou péči, která se odvíjí podle typu postižení. Jedná se například o polohování a jiné poskytování zdravotní péče. Stává se náročnější nadále udržet funkci rodiny, jelikož často jeden z rodičů opustí zaměstnání, převážně matky, aby se postarali o jejich potomka. Dochází i k menšímu sociálnímu styku s okolím a tím se rodina uchyluje do sociální bubliny (Kunhartová et al., 2017). Ovšem to nebývá pravidlem, některé rodiny vedou hojný společenský život (Michalík, 2022). Tato rodinná situace je jedním z rizikových faktorů pro narušení vztahů mezi rodiči.

Péče o dítě s postižením je náročnější než péče o intaktní děti. U rodičů je zaznamenáno více stresu a horší pocit pohody (Sloper, Beresford, 2006). Kunhartová a kol. (2017) udávají, že stres má vliv na jednotu členů rodiny. Z tohoto důvodu je důležité, aby rodiče i další členové rodiny pečovali o vztahy, aby se rodina vyhnula rozvodu nebo jinému typu zhoršení vztahu (Michalík, 2022).

Díky složitosti situace je vyšší riziko výskytu rozvodu u rodin s dítětem s postižením než u rodin s intaktním potomkem, jak uvádí ve svém článku Hartley a kol. (2010).

Asociace neúplných rodin (2016) udává, že „útěk“ od rodiny je zcela sobecký čin. Tím, že jeden z rodičů odejde z rodiny z důvodu přítomnosti dítěte s postižením, si zjednoduší život, ale přitíží druhému rodiči a i dítěti. Zmiňují náročnost uplatnění střídavé péče, jelikož každé dítě s postižením vyžaduje individuální péči a může dětem i přitížit. Do toho vstupuje také finanční náročnost, například zřízení bezbariérového přístupu, opatřování pomůcek a podobně.

1.4 Druhy rozvodu

V případě rozvodu manželství se vyskytují nejčastěji dva typy rozvodu, které musí splnit určité náležitosti.

Jedná-li se o **nesporný** rozvod, manželství je rozvedeno soudem po splnění náležitých podmínek. Podle portálu Ministerstva spravedlnosti (2017) a advokátní kanceláře Davida Pytely (2022) jsou následující:

- Návrh je podáván společně manželi, či se jeden z nich k návrhu připojí.
- Manželství trvalo nejméně jeden rok a partneři spolu nežijí déle než půl roku (neznamená, že přestanou sdílet společnou domácnost, ale partneři začnou žít sami za sebe).
- Manželé se dohodli na úpravě poměrů nezletilého potomka, které budou platit v době po rozvodu, a jsou soudem schválené (tato podmínka nemusí být naplněna, pokud se jedná o bezdětné manželství či je dítě dosáhlo zletilosti).
- Partneři se již dohodli na úpravě majetkových poměrů, bydlení a výživného po rozvodu, kdy je potřeba úředně ověřená písemná dohoda.

Soud nadále nezjišťuje další příčiny rozpadu manželství partnerů ani jejich osobním poměrem.

O **sporný** rozvod se jedná dle Ministerstva spravedlnosti (2017), pokud nebyly splněny náležité podmínky, které jsou zmiňovány v minulém odstavci. Soud následně zjišťuje příčiny rozvodu a celé řízení bude trvat déle než u nesporného rozvodu. Soud zjišťuje prvně obecné příčiny, na kterých se musí manželé shodnout. Jestliže se neshodnou, soud je nucen zjistit konkrétní příčiny, čím zachází více do soukromí rodiny. Šmolka s Machem (2008) a Ministerstvo spravedlnosti (2017) zmiňují dva dokumenty, které je důležité sepsat. Jedná se o:

1. *Návrh na rozvod manželství,*
2. *Návrh na úpravu poměrů k nezletilým dětem po dobu po rozvodu.*

Kdy Ministerstvo spravedlnosti (2017) se zmiňuje ještě o jednom dokumentu a to

3. *Návrh na vypořádání svých majetkových poměrů.*

Všechny tři návrhy mají náležitosti, které musí být obsaženy a následně v určitém počtu kopií předány u soudu.

1.5 Fáze rozvodu

V období rozvodového řízení není jednoduchý pro děti ani pro rodiče. U rodičů dochází k případnému zvýšenému požívání omamných látek, alkoholu či zvýšení agresivity. Jedná se o velice stresující období pro všechny zainteresované osoby, které se promítá do psychické stránky každého jedince.

Edward Teyber (2007) a Christina Cooper Summer (2013) popisují následující tři fáze rozpadu manželství:

První fáze: Vyznačována jako počáteční stádium rozpadu manželství, kdy jsou manželé na tolik nespokojení s manželstvím, či probíhají tak intenzivní hádky, že se jedna strana rozhodne rozvést. Vytrácí se zdravý rozum a úsudek u rodičů. Také je narušena kvalita výchovy dětí, která je zapříčiněna hádkami a zraňujícími interakcemi rodičů. Pro děti i rodiče je to velice náročné a chaotické období. Děti mohou být svědky násilných činů mezi rodiči či hádek doprovázeným velikým emočním napětím. Toto období trvá několik měsíců, v některých případech je doba trvání i dva roky. Po přednesení návrhu o rozvod jedním partnerem druhému se může vyskytnou fáze šoku u partnera, kterému to bylo oznámeno.

Druhá fáze: V této fázi je jedná o adaptaci rodičů a dětí do nové situace vzniklé rozvodem. Partneři se vrací do práce, hledají si novou práci, nové bydlení, navazují nové vztahy a je možnost absolutní změny jejich života. Tímto jsou ovlivňováni potomci, kteří se stěhují s jedním rodičem do nového bydlení, mění školy, hledají nová přátelství a snaží se přizpůsobit pravidlům v každé domácnosti, které se mohou lišit. Rodiče tuto situaci ulehčí dítěti, pokud nebudou dělat mnoho zásadních změn v jejich životě a ponechají jistoty, které dítěti umožní cítit pocit bezpečí. Do této fáze dále patří rozdělení majetku a peněz, fyzické oddělení a soudní řízení.

Třetí fáze: Ve finální fázi se obnovuje pocit stability u rodičů i dětí. Tato fáze trvá různě individuálně dlouhou dobu. Udává se ale průměrná doba dva až tři roky. Je již dán či vytvořen nový harmonogram dětí, který si zvnitřní. V posledním stádiu si rodiče uvědomují, jak bolestivý je rozvod a kolik změn s tím přináší do jejich životů. Důsledkem toho oba rodiče dospějí. Nezáleží, kdo žádost podal.

Lucie Zormanová (2015) ve svém článku popisuje fáze rozpadu manželství, které probíhají ještě před rozvodem. Celkově hovoří o čtyřech fázích:

- **Počáteční fáze:** Jeden z partnerů přemýšlí, zda pořídat o rozvod nebo se snažit zachránit manželství, druhý z partnerů neřeší či přehlíží problémy.
- **Startovací fáze:** Fáze začíná oznámením rozvodu jednoho z partnerů tomu druhému, přičemž není zcela jisté, zda k tomu rozvodu dojde. Uvádí se procento manželství s nerealizovaným rozvodem, které se pohybuje okolo 15 % - 18 % z žádostí, které jsou podány. (Šmolka a Mach, 2008) Iniciátor často pocítuje vinu.
- **Asymetrická fáze:** Iniciátor je zcela ztotožněn s nápadem podání návrhu o rozvod. Druhý partner si uvědomuje teprve závažnost situace a snaží se „bojovat“ o manželství pomocí užití manipulace a zastrašování.
- **Krizová fáze:** Počínaje odstěhováním partnerů od sebe a případným rozdělením majetku. Partner se snahou zachránit manželství všechny síly ztrácí a s tím i motivaci. Začíná se smířovat s rozvodem. V prvních fázích by tento partner měl možnost manželství zachránit a zvrátit rozhodnutí iniciátora.

1.6 Emoční prožívání dospělých při a po rozvodu

Rozvod a rozchod² obvykle bývá rozhodnutím jednoho z partnerů. I když se jedná o rozhodnutí jen jednoho partnera, ztráta provází oba partnery. Je nutno se smířit s touto ztrátou a posunout se dál. Nebývá ale symetrická a každému partnerovi trvá různě dlouhou dobu se vyrovnat se ztrátou. Je velice důležité si projít všemi fázemi a řádně se vyrovnat s novou situací. Obvykle se jedná o takzvané volání o pomoc, či změnu (volání o pomoc je takzvané poslední upozornění partnera, že je něco v nepořádku a je důležité tuto situaci napravit). Partner by měl ale prvně uvážit, zda se změna nedá provést jinými způsoby, které zabrání dalším nemilým situacím a nezapříčiní nedorozumění druhého partnera. Existují situace, kdy rozvod slouží jako výhrůžka, anebo pohnutka pro změnu. Tato možnost by se měla využívat jenom v nejkrajnějších případech, kdy si partner již neumí pomoci (Klimeš, 2010; Šmolka a Mach, 2008).

---

² Rozvod se podle vymezení v první kapitole definuje jako právní proces. U rozvodu není přítomnost soudce a ani jiných právních úkon nutná. Jedná se o neprávní ukončení dlouhodobého vztahu dvou lidí stejného, anebo opačného pohlaví.

Autoři (Šmolka a Mach, 2008; Matoušek, 2015) popisují fáze vyrovnání se s rozvodem:

- **Popření** – Partner se snaží i přes již finální rozhodnutí zachránit vztah. Doporučuje se docházet do poradenských zařízení, kde odborníci pomohou partnerovi přijmout fakt výskytu této situace v jeho životě.
- **Deprese** – Poté, co přijme rozvod jako skutečnost, zmocní se partnera smutek, lítost a deprese. Někdy se snaží tento pocit vyvolat i u druhého partnera a tím v něm vyvolat pochyby.
- **Zlost** – Tento pocit je spojovaný s dlouho trvajícím rozvodovým řízením. Dá se tomu předejít menšími preventivními opatřeními, které by následně neměly mít dopad na rozhodnutí v průběhu rozvodového řízení.
- **Zoufalost** - Tato fáze nastává po tom, co partner je již „zahnán do kouta“ a žádná z předešlých strategií nezabrala.
- **Druhá adolescence** – Jedná se o předposlední fázi vyrovnání se s rozvodem. Zde se partner dostává do stavu, kterým se charakterizují adolescenti. Požívají zvýšené množství alkoholu a jejich chování odpovídá období před manželstvím. Partner se tím snaží ukázat druhému partnerovi, jak dobře zvládá rozvodovou situaci. Klimeš (2010) se zmiňuje o autostimulaci bývalého partnera prostřednictvím vzpomínek na bývalé manželství. Jde o vzpomínání na špatné události ve vztazích, kterými si následně vyvolá vztek. Následně se pocitu snaží zbavit agresivním chováním a nadávkami. Jedná se o sebedestructivní jednání, které je škodlivé pro partnera samotného i pro společné dítě.
- **Vyrovnání** – Zde se partner již smířil s rozvodem. K této finální fázi se obvykle dostávají partneři až po druhé adolescenci. Poté se život vrací pomalu do starých kolejí a dochází k vyrovnání se s rozvodem. Následně je možné pro partnera se posunout dále. Šmolka a Mach (2008) s Matějčkem a Dytrychem (1999) uvádí, že po vyrovnání se bývalí manželé uchylují k novým vztahům a pracují s novým režimem, který si dohodli společně během soudního řízení, nebo které sám určil soud. Fenomémem se stává i udržování kontaktu mezi bývalými partnery. Jedná se o potřebu něco druhému bývalému partnerovi sdělit, ve velkém množství případů

se jedná o negativní informace, nebo žádost o radu. Druhá možnost se častěji vyskytuje u žen. Postupem času se vztah mezi bývalými stabilizuje a harmonizuje.

1.7 Dítě v rozvodové situaci

Jak již bylo uvedeno v předcházející kapitole, rozvod je považován za náročnou životní situaci. Ovšem nezasahuje jenom rodiče, ale, a to především, i jejich děti.

Matějček (2015) porovnává savčí mláďata k lidským, kde nachází podobnost, a to, že dítě po narození nedokáže přežít samotné. K přežití potřebuje lásku obou rodičů. Autor za tímto vyjádřením vidí i přirozeně potřebnou péči o dítě (mládě) s tím, že motivátorem péče je především láska k potomkovi. Samozřejmě láska, především matky je důležitá i pro samotný emocionální rozvoj novorozence – funkcí emoční části mozku, to především v prvních měsících života. Matky mají od přírody vrozený takzvaný mateřský pud, který je ovšem přítomen i u otců. Tento jev ochrany potomků je zakotvený v biologii chování, kterou Matějček charakterizuje jako: *„váženou disciplínu, která zkoumá, které formy chování člověka jsou založeny v jeho lidské přirozenosti nejhloběji.“* Pro děti se stávají rodiče určitým pilířem v jejich životě, ve kterém mají jistotu.

Rozvod je rizikovou situací, kterou Matějček (2015, s.30) popisuje jako situace, kdy: *„rizikovní rodiče vytvářejí rizikové situace a stejně tak to dělá i rizikové dítě.“* Tyto rizikové situace a rozpory mezi rodiči dítě vycítí, i když se dospělí domnívají, že z toho dítě „nemůže mít rozum“ (Rogalewiczová, 2019). Markéta Švamberk Šauerová (2022) popisuje určité znaky, podle kterých poznáme krizové situace. Mezi ně patří například úzkost, psychosomatické obtíže, poruchy příjmu potravy, spánku, nespokojenost se životem, zvýšená únava a pocity nejistoty. Pro dítě je tato situace náročná, nehledě na věk. Rozvod zanechá jisté změny na psychice dítěte v každém věku, i když se jedná o batolecí věk, nebo když už žijí děti dospělého věku vlastní životy. Narušená psychická rovnováha se projevuje i navenek, napříč věkovým spektrem. Například i batolata, která ve svém věku teprve začínají více poznávat svět, budou více smutná a zamračená. Jedná se o konkrétní negativní reakci na krizovou situaci. Batolata vyjadřují pomocí mimiky své emoce a pocity v souladu s momentální situací, která probíhá kolem nich, jelikož nemají dostatečně rozvinutou řeč na to, aby své emoce vyjádřila slovy. Reakce starších jedinců je zkoumána v metodologické části. Žádný rozvod neprobíhá stejně. Stejně jako každý rozvod je odlišný

i důsledky a vyrovnání se s nimi dítětem se budou lišit. Záleží na rozumové, emoční vyzrálosti a věku dítěte. Pomoc s tím mohou i rodiče, jestliže se budou dítěti plně věnovat. Přes napjatou situaci, která je jistě psychicky náročná i pro ně, se pokusí zařídit a zvládnout celý rozvodový proces co nejlépe. Rodiče, kteří se naučí pozitivně působit a pracovat s dítětem, sníží počet problémů, se kterými se děti potýkají (Novák, 2000; Colorosová, 2008; Teyber, 2007).

1.8 Oznámení skutečnosti o rozvodu dítěti

Důležité je sdělit dítěti, že se rodiče rozvádí. Neměla by se tato skutečnost zatajovat. Děti jsou velice inteligentní a poznají dříve, že se v rodině něco děje, než jim to je oznámeno. Tím, že jim to rodiče řeknou, mohou předejít nepříjemnému domýšlení a sebeobviňování. Je vhodné, aby se před sdělením oba rodiče domluvili, co vše dítěti řeknou. Doporučuje se, aby tuto informaci dítěti předali rodiče společně, aby tím pak předešli neshodě v pozdějších výpovědích, kdyby se dítě doptávalo v přítomnosti jenom jednoho rodiče. O rozvodu a všechny informace spojené s ním by měli rodiče mluvit stručně, věcně a konkrétně. Načasování má také svoji důležitou roli v procesu oznamování. Udává se, že dítě potřebuje čas na zpracování informace a na případné dotazy, je tedy vítané, pokud je to dítěti sděleno například večer před víkendem, anebo v průběhu víkendu. Rodiče by se měli vyvarovat období, kdy má dítě například závěrečné, nebo přijímací zkoušky, popřípadě jinou stresující událost. Podstatné je dítěti vysvětlit, hlavně pokud je to dítě předškolního či mladšího školního věku, že dítě není důvodem rozvodu a ujistit ho jejich přítomností a láskou o tom, že ho rodiče mají rádi a vztah rodičů se k dítěti nemění. Často se děti ptají, co bude následovat a jak se bude jejich život vyvíjet. Doporučuje se na tyto otázky vždy odpovídat. Reakce a zpracování informace o tom, že se rodiče rozvádí se odvíjí od věku dítěte (Špaňhelová, 2012; Smith, 2004; Novák, 2015).

1.9 Vliv rozvodu na dítě

Nejvíce trpí rozvodem děti programované proti některému rodiči, ty, které nemají v okolí žádnou podporu, a také ty, které musí z důvodu nepříznivé situace žít s oběma rodiči, kteří se nenávidí, v jednom bytě. Dále jsou negativně ovlivněné děti, které se staly svědky domácího násilí na jednom z rodičů, anebo na ně působí nevyrovnaný vztah rodičů vůči dítětem. To se projevuje například nadměrnou starostlivostí, nebo naopak lhostejností

a přehnaným trestáním. Tyto reakce v dítěti způsobují zmatek. Dítě se lépe vyrovnává s rozvedem svých rodičů, pokud není manipulované, bydlí v obydlí, kde má pocit bezpečí a ve svém okolí se objevuje osoba, ve které může hledat emocionální podporu. Také pomáhá, pokud dítě není svědkem hádek a konfliktů (Tománek, 2015). Ilona Špaňhelová (2021) uvádí, že reakce na rozvod se liší u každého dítěte. Záleží na osobnostních předpokladech a věku dítěte. Reakce se mohou objevovat i v psychosomatické podobě, kdy si děti mohou stěžovat na bolesti, které ale nebudou způsobené zdravotně.

Colorosová (2008) a Tománek (2015) rozdělují reakce dětí na rozvod dle věku:

- **Nenarozené dítě:** Dítě je ovlivňováno emocemi matky, na které může následně reagovat nadměrným pohybem či naopak nehybností. Tyto fyziologické reakce matky následně ovlivňují prostředí, ve kterém se dítě vyvíjí. Jsou vystaveny předčasnému porodu.
- **Kojenec:** V kojeneckém věku dítě žije hlavně přítomností. Reaguje na pocity ve svém okolí, na osoby a celkové prostředí okolo nich. Mohou negativně reagovat na nepřítomnost jednoho rodiče, změnit své stravovací návyky nebo se mohou objevit i zažívací potíže. Děti také tíhnou k tendenci se upnout na jednu osobu.
- **Batole:** V tomto období vývoje děti již aktivně zkoumají svět okolo nich a již poznají náladu ostatních, na kterou ještě v jejich věku neumí verbálně odpovědět. V rozvodovém období se objevuje nervozita při vzdálení rodiče, přičemž se může vzdálit jenom na krátký okamžik. Vývoj se může zpozdit, nebo dokonce vrátit na nižší úroveň, v emocionální a fyzikální sféře. Často jsou rády při uspávání obklopovány všemi jejich hračkami.
- **Předškolní děti:** Děti předškolního věku vnímají domov jako rodinu. Táta a máma pro ně znamenají celek. Ztrátu jednoho z rodičů intenzivně prožívají a trápí se kvůli rozchodu rodičů. Svůj smutek obvykle kamuflují za agresivní chování. Šikanují, trucují a cucají si palec. Objevuje se i smutek, zmatenost, uzavírání se do sebe a nerozhodnost. Tyto skutečnosti se často promítají do hry. Děti mají více problémy se spaním a objevují se u nich noční můry. Může se vyskytovat i strach z opuštění,
- **Děti od 5 do 9 let:** V tomto věku děti často zkoušení hranice a vzpouzí se autoritám. Rozvod toto chování může jenom podpořit. Dítě vyznačuje agresivnější

chování a hněv vůči rodičům. Zároveň dětem na rodičích stále záleží. Často svoji bolest skrývají a za celou situaci se stydí. Vymýšlejí si příběhy, aby vysvětlily, proč spolu rodiče nežijí. Mohou se objevovat i poruchy výslovnosti. Děti mohou i své rodiče emocionálně vydírat, aby dosáhly svých cílů.

- **Děti od 10 do 12:** Děti se necítí být ani dospělé, ale ani jako děti. Touží být obojím a zároveň po nezávislosti. Obvykle svůj hněv směřují na jednoho rodiče, kterého obviňují za rozbití rodiny. Druhému se naopak snaží pomáhat na úkor svých pocitů, které v sobě dusí. Tímto se snaží rodiči nepřidělovat další problémy. Často se ptají, jaký bude mít rozvod vliv na jeho každodenní život, přičemž se chovají k situaci lhostejně, jako kdyby se jich to nedotýkalo. Možný je i pocit studu za odlišnost v rodinné situaci od jiných vrstevníků.
- **Dospívající:** Dospívající se obvykle chovají, že se jich rozvod nedotýká. Často si přejí, aby tuhle situaci ani řešit nemuseli, jelikož se sami zabývají svými vztahy. Jejich nálady jsou velice proměnlivé a mohou dosahovat až extrémů. Více času tráví se svými přáteli, mohou se přidat i k nějakému pouličnímu gangu a sektě. Trápení se snaží potlačit návykovými látkami. Mohou upadat i do depresí. Pro některé jedince je tato zkušenost tak kritická, že se zavážou tomu se s nikým emocionálně nezavázat. Uchylují se k přidání se na stranu jednoho rodičů. Mají problémy následně opustit rodinu, jelikož se rodiči snaží pomoci. Tyto povinnosti je následně zatěžují. Útěk pro ně znamená vysvobození. Zakládají si tedy vlastní rodiny se domácnosti s partnery dříve než ostatní dospívající z nerozvedených rodin.

Autoři Matoušek (2015) a Teyber (2007) dělí důsledky na **krátkodobé a dlouhodobé**.

1.9.1 Krátkodobé důsledky

Krátkodobé důsledky se týkají zejména emocí dětí v období od oznámení o rozvodu do pár let po rozvodu. Jedná se zejména o úzkost, strach, zlost, nedůvěru, šok, pocity viny a deprese. Po přibližně 2 letech po rozvodu tyto pocity ubírají na intenzitě, či úplně vymizí.

Špaňhelová (2021) a Schmidová (2017) popisují různé reakce dítěte, mezi které patří:

- **Noční děsy:** Trpí jimi děti okolo osmého do jedenáctého roku. Jedná se o děj, kdy se dítě probudí a je stále v podvědomí. Křičí slova, někdy bez smyslu. Sen si na rozdíl od nočních můr nepamatuje.
- **Pomočování:** Jde o znovu prováděný děj, který se u dítěte objeví v průběhu závažných hádek nebo náročných situacích. Hlavní je zdůraznit, že dítě se začalo pomočovat po naučení se docházet na toaletu a nedělá to záměrně, i když se to tak může jevit.
- **Zhoršení školního prospěchu:** Z důvodu negativní a problematické situace se dítěti zhorší prospěch ve škole. Na tuto změnu reagují negativně i učitelé. Komentují jeho výkony a tím demotivují žáka ke zlepšení.
- **Projevy spojené se somatickými prvky:** Dítě si stěžuje na somatické problémy, které nejsou způsobené zdravotně nýbrž psychicky. Vyšetření u lékaře potvrdí nepřítomnost nemoci u dítěte.
- **Nechutenství:** Odmítání jídla dítětem, které může přecházet až do mentální anorexie.
- **Koktání:** Porušení plynulosti řeči, které se projevuje zadržáváním, opakováním nebo prodlužováním hlásek. Dítě prožívá mnoho emocí, se kterým má problém se vypořádat. Jedná se o další způsob reakce na zátěžovou situaci.
- **Pocit viny:** Dítě si dává vinu za rozvod rodičů. Roste u něj smutek, který se projevuje i v jiných sociálních kontaktech.
- **Zvýšená ukázněnost, vzornost:** Nepřirozená a nepřiměřená reakce dítěte, kdy se snaží zlepšit atmosféru doma tím, že bude poslouchat rodiče a nebude se jim snažit přitěžovat. Dítě v sobě emoce dusí.
- **Neposlušnost, používání sprostých slov:** Neplnění požadavků rodičů a užívání vulgárních slov vůči slabšímu rodiči.
- **Lhostejnost:** Obranný mechanismus, který dítě brání před negativními změnami. Chová se, jako by se ho rozvod netýkal a nezajímalo ho, co se děje doma.
- **Lhaní:** Dítě si uvědomuje to, že lže. Lhaní je způsob unikání z reality, kdy mu není dobře. Snaží se o těchto lžích přesvědčit i ostatní.
- **Krádeže:** Jedná se o malé krádeže, kterými na sebe dítě upozorní.

- **Útěky z domova:** Dítě uvažuje o útěku. V některých případech i utíká z domova. Nechce být přítomno doma v nepříjemné situaci. Utíká od problémů.
- **Útěky k partě:** Okolo jedenáctého věku se útěky k partě objevují běžně. V případě rozvodu je to jakýsi únik od problémů. Rodiče se často hádají a nemají přehled o tom, s kým se dítě vídá a nemají sílu tomu zabránit. Jsou sami vysílení rozvodem a hádkami.
- **Zamlklost**
- **Zhoršení vztahů s vrstevníky:** Dítě začne být nemluvné, nespolečenské. Ostatní děti po nějaké době nebudou mít zájem se s dítětem kamarádit a přestanou se s ním bavit.
- **Zvýšená rozmazlenost:** Dítě nemá zábrany, nejsou mu dány hranice. Rodiče si dítě kupují dary.
- **Popření:** I když je v rodině známa situace rozvodu, dítě tuto situaci popírá a své chování k tomu uzpůsobuje.
- **Spolupráce dítěte s rodičem proti druhému rodiči:** Z dítěte se stává pro rodiče „nejlepší kamarád“. Je pro rodiče oporou. Obvykle dítě není na tuto situaci zralé a cítí v sobě smíšené pocity, jelikož nechce ani jednoho rodiče ztratit a má je rádo oba.
- **Strach z odloučení:** Jedná se o jeden z nejbolestivějších pocitů pro dítě a je často rodiči podceňován. Děti nedisponují schopností vyrovnat se s nepříjemnými pocity stejně tak jako dospělí. Tento strach doprovází ve většině případů strach a úzkost, která se může projevovat psychosomaticky.
- **Snaha sblížit rozcházející se rodiče:** Děti, které se nedokáží vyrovnat s úzkostí a s faktem, že se jejich rodiče rozvádějí, se snaží dát rodiče znovu dohromady.
- **Úleva:** Dítě může pociťovat i úlevu, jelikož se rozvodem rodičů sníží napětí v rodině.

Autorky (Špaňhelová, 2021; Schmidová, 2017) upozorňují, že ve většině těchto reakcích se jedná o takzvané volání o pomoc a pozornost. Dítě si přeje, aby se o něho rodiče starali oba, snaží se je určitým způsobem spojit a využívá k tomu jemu dostupné a známe prostředky, respektive metody odpovídající jeho mentální zralosti. Smith (2004) dodává,

že největší přání dítěte je dát rodiče zpátky dohromady a aby znova k sobě pociťovali lásku. Pokud se dítě smíří s faktem, že druhé přání nebude možné nikdy zrealizovat, pokusí se rodiče spojit prostřednictvím výrazných změn v chování a v režimu.

1.9.2 Dlouhodobé důsledky

Dlouhodobé důsledky působí na dítě v průběhu jeho života i nadále po rozvodu rodičů. Vybrané dlouhodobé důsledky byly rozděleny do tří kategorií:

1. Vzdělání.

Děti z rozvedených rodin mají nižší pravděpodobnost začít nebo případně dokončit vysokoškolské vzdělání. Pavlát (2011) uvádí, že děti nejsou podporovány ve vzdělání. Mají horší prospěch ve škole a obvykle končí se středním vzděláním. Na vzdělání následně navazuje i kvalita a finanční ohodnocení v zaměstnání. Ve výzkumu Wangchuka a Zangma (2019) zjistili, že studijní výsledky jsou negativně ovlivněny 3 faktory a to:

- *Zanedbání ze strany rodičů* – Děti zažívají pocity opuštěnosti, zanedbání a osamělosti. Tyto pocity se umocnily v případech, kdy si rodiče našli nové partnery, se kterými založili novou rodinu. Nová rodina zahrnuje i nově narozené děti rodiče a jejich partnerů. Tento pocit způsobuje i nepřítomnost rodičů na školních akcích.
- *Psychologický efekt* – Studijní výsledky se zhoršily v návaznosti na psychiku dětí v průběhu a po rozvodu. Důvod spočíval v pocitech bezmocnosti a šoku. Rozvod destabilizoval emociální, psychickou a fyzickou pohodu.
- *Sociální izolace a neschopnost* – Děti se izolovaly před společností a uzavřely se do sebe. Nejedná se jenom o přímou sociální interakci v reálném světě, ale i o interakci prostředkem sociálních sítí. U dětí se projevuje větší tendence k asociálnímu chování a poruchám chování.

Podobně další autoři (Ham, 2004; Potter, 2010; Bernardi, Rádl, 2014) zaznamenali ve svých výzkumech rozdíl mezi studijními výsledky dětí z rozvedených a úplných rodin. Bernardi a Radl (2014) zaznamenali ve svém výzkumu snížení dosažitelnosti vysokoškolského vzdělání o 7 % u dětí z rozvedených rodin.

Vzdělání má následně dopad na ekonomickou a životní úroveň dospělých dětí z rozvedených nukleárních rodin, která je horší než u dětí z úplných rodin (Pavlát, 2011).

2. Emoce a vztahy.

Pokud se pojednává o emocích, tyto jedinci mají problémy s důvěrou a bezpečím. Dospělé děti rozvedených rodičů si často stěžují na osamělost. Často se vyskytuje smutek a stesk po rodiči, který odešel nebo vztek, kdy dítě nemůže rodiči odpustit rozvod. Tento vztek může přetrvat až do dospělého věku dětí (Matoušek, 2015; Teyber, 2007; Pavlát, 2011). Mezi důsledky rozvodu zasahující emoční a psychickou oblast osobnosti patří například deprese, úzkost, vznik poruch příjmu potravy, narušení pozornosti a rozvoj agresivního chování (Demir-Dagdas et. al., 2017). Muži v dospělosti mají problém s projevováním emocí. Také se zmiňuje oddalování závazných vztahů. U žen zase například začíná dříve sexuální život a okolo 30 % dívek má své první dítě do dvaceti let (Pavlát, 2011).

Děti v době rozvodu rodičů zažívají pocit nejistoty a určitý stupeň úzkosti. Tento dopad se uvádí jako jedna z příčin, proč se děti z rozvedených rodin necítí ve vztazích spokojeně. Nespokojenost a pocitování nestability vede k rozvodům a rozchodům s jejich partnery. V dospělosti také trpí problémem s navazováním vztahů (Demir-Dagdas et. al., 2017; Pavlát, 2011). Dalším faktorem, který vede k rozvodu již dospělých dětí z rozvedených rodin, je předčasné uzavírání manželství v mladém věku. Tato manželství vznikají jako možnost úniku od primární rodiny, ve které se objevují spory a jsou pro dítě stresovým faktorem. Uvádí se, že rozvod je pravděpodobnější u dospělých, kteří pocházejí z rozvedených rodin než u dospělých, kde se vyskytuje jenom jeden z dospělých z rozvedené rodiny (Wolfinger, 2003).

Ve výzkumu South (2013) zkoumá, jaké následky má rozvod na vztahy dětí v dospělosti. Výsledky ukazují, že si děti nevědomě vybírají partnery se stejnými rysy, jako měl jeden z jejich rodičů. Jsou známá 3 kritéria, podle kterých si člověk vybírá svého partnera. Jedná se o kritéria *sociodemografická, psychologická a fyzická*. Některé studie prokázaly podobnost fyzických rysů u partnera a rodiče opačného pohlaví. Tato skutečnost může naznačovat na dobrý vztah mezi dítětem a rodičem opačného pohlaví v dětství (Kuncová et al., 2021). Lidé si údajně vybírají partnery na základě podobnosti, které mají určitou

podobnost s námi. Ovšem se především jedná o postoje vžitě, které přebíráme z primární rodiny (Šmolka, 2005).

Tendence k nevědomému výběru partnerů s podobnými rysy jednoho z rodičů se zvyšuje, pokud se jedná o rodiče, který dítě fyzicky, emociálně, anebo sexuálně zneužíval. Výzkum také ukázal, že děti z rozvedených rodin více pracují na svých romantických vztazích a zároveň jsou tvrdí na své partnery. Dochází k tomuto chování v důsledku rozvodu rodičů. Dítě se záměrně vyhýbá podobnému selhání ve vztahu, stejně jako u rodičů (South, 2013).

3. Alkohol.

Jedinci z rozvedených rodin mají větší pravděpodobnost užívání návykových látek, převážně alkoholu a drog (Pavlát, 2011; Teyber, 2007). Alkohol je v českém společenství považováno za tolerovanou návykovou látku. Většina populace ji považuje za méně škodlivou než ostatní návykové látky. Uvádí se, že v České republice má více než 97 % obyvatel zkušenost s alkoholem. Mladiství ve věku 16 let, dle statistik, požilo alkohol v posledním měsíci okolo 62 % v roce 2019. Dále statistiky uvádí i vysoké procento mladistvých, kteří požívají nárazově alkohol ve velikém množství (Chromynová, Čeníková a Mravčík, 2021). Nešpor (2004) uvádí, že rodiče hrají podstatnou roli v pravděpodobnosti užívání alkoholu u svých dětí. Udává 3 činitele:

- Silná vazba dítěte na rodinu, která se dá měřit společně stráveným časem.
- Přiměřený dohled rodičů na dítě a jimi jasně stanovená rodinná pravidla.
- Schopnost řešit problémy.

Z předem zjištěných informací z literatury lze předpokládat, že v rozvodovém období tyto tři činitele nepůsobí a tím vzniká vyšší pravděpodobnost požívání alkoholu u mladistvých.

Jackson, Rogers a Sartor (2016) uvádí, že pravděpodobnost vzniku závislosti na alkoholu u dětí, kterým se rodiče rozvedli v průběhu dospívání okolo 15.-18. roku života. V tomto období jsou nevíce zranitelné a hledají vlastní identitu. Alkohol jim pomáhá nepříznivou a stresovou situaci překonat.

1.10 Změny v rodinném prostředí

Rozvod přináší změny v rodinném uspořádání a režimu celé rodiny, nejenom dítěte. Je pravidlem, že se jeden z rodičů odstěhuje. Obvykle se stěhuje ten rodič, který si našel nového partnera a byt/dům zůstává rodiči, kterému bylo svěřeno dítě do péče. Děti potřebují vědět a mít pocit, že jsou chtěné oběma rodiči. Tento pocit jde zabezpečit častým a pravidelným stykem s oběma rodiči. Pokud by se stěhoval rodič zároveň s dítětem, nemusí to znamenat okamžitou změnu školy. Jestli by se odstěhovali do jiného města s horší dostupností do původní školy, znamená to změnu známého prostředí. Často se rodiče stěhují do jiných měst kvůli novému začátku a návratu do jejich původního prostředí. Dítě tímto přijde o další stabilní oblast svého života, kterou mohlo považovat za jistotu. Otázky se objevují i v problematice rekonstruované rodiny a přijetí dítěte novými partnery rodičů. Často se obávají pocitu nesounáležitosti ani v jedné rekonstruované rodině a jeho nepřijetí nevlastními rodiči. Je doporučováno dítěti ponechat co nejvíce známých věcí, které budou sloužit dítěti jako pilíř jistoty (Smith, 2004; Ayer et al., 2015).

Problém se objevuje i ekonomickém zabezpečení rodiny a dítěte. Pokud je rodič nově sám a bez partnera, musí se postarat o zajištění všech potřeb dítěte. Může se stát, že tyto potřeby jsou finančně náročnější a rodiče si budou muset najít nové nebo druhé zaměstnání. Toto se stává ve většině případech u matek samoživitelek. Na ně je i kladen společenský nátlak. Společnost předpokládá, že se matka o dítě postará lépe než otec, musí uspět ve všech aspektech výchovy (Teyber, 2007).

1.11 Porozvodová péče

Porozvodová péče je u rozvodu probírána v úpravě poměrů k nezletilým dětem během rozvodového řízení. V bezkonfliktním rozvodu nemusí soud nic rozhodovat a záleží jenom na domluvě rodičů. Dohoda rodičů je vždy vlídnější cesta řešení tohoto problému. Tato dohoda musí být schválena soudem po přezkoumání, aby nabyla platnosti. Dohoda by měla odpovídat zájmům dítěte, o kterých se píše v dalším odstavci. Poměry se mohou upravovat i u stále sezdaných manželů, kteří spolu nežijí a v případě, kdy jeden z rodičů neplní svoje rodičovské povinnosti (Šmolka, Mach, 2008; Francová, Dvořáková Závodská, 2008).

V těchto poměrech se nemusí objevit úprava o stycích dítěte s rodičem, ale není vyloučen výskyt této informace. Pokud dítě chtějí oba rodiče ve své péči, postupuje se šetřením, kde

je hlavní kritérium nejlepší zájem dítěte. Tato kritéria jsou podle Šmolky a Macha (2008, s. 137) následující:

- „osobnost dítěte, jeho vlohy, schopnosti a vývojové možnosti se zřetelem na životní poměry rodičů,
- právo dítěte na péči obou rodičů a schopnosti otce či matky dohodnout se na výchově (i právním styku) s druhým rodičem,
- citová orientace dítěte,
- výchovné schopnosti a odpovědnost každého z rodičů,
- stabilita budoucího výchovného prostředí, možnosti hmotného zabezpečení včetně bytových poměrů,
- citová vazba dítěte na prarodiče, sourozence a další příbuzné,
- kdo dosud kromě běžné péče o dítě dbal o výchovu dítěte po stránce citové, rozumové a mravní.“

Francová a Dvořáková Závodská (2008) dodávají, že rodič má právo být informován o dítěti a o jeho životě, i když rodič nemá dítě ve své péči.

V případě, kdy se rodiče nedohodnou je nucen rozhodnout soud, který posuzuje výchovné předpoklady rodičů, jejich osobnost a individuální vztah každého partnera k dítěti. K tomu soud musí přihlížet k situaci tak, aby byla v nejlepším zájmu dítěte. Samotné dítě se může k situaci vyjádřit. Musí se však brát v ohled věk a jeho výroky se nesmí přeceňovat a podceňovat. Přítomen u soudního šetření bývá psycholog a psychiatr. Psychiatr bývá přítomen u šetření z důvodu podezření jakékoliv anomálie osobnosti dítěte nebo rodiče, které by měly význam při určování zákonného zástupce dítěte. Odborníci musí být pečlivě vybírání z důvodu střetu zájmu nebo z ovlivnění výsledku osobní známosti odborníka s jedním rodičem (Šmolka a Mach, 2008; Francová, Dvořáková Závodská, 2008).

Dle Úmluvy o právech dítěte jsou státy povinny přihlížet na názor dítěte v přičetné míře, u dítěte, které je schopné formulovat svůj názor, přičemž se přihlíží k jeho věku. V českém právním systému je toto realizováno v paragrafu 867 občanského zákoníku. V odstavci 1, uvedeného paragrafu zákon uvádí že:

„Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit.“

V odstavci 2 zákon řeší schopnost dítěte svůj názor vyjádřit.

„Není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechně toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.“ (Zákony pro lidi, 2010, A)

Rozvodový proces bývá velmi náročný a plný agrese. Dítě se stává prostředkem pomsty a rodič se snaží poštvat dítě proti svému bývalému partnerovi (Francová, Dvořáková Závodská, 2008).

V rámci rozvodového řízení se rozhoduje, jakou formou bude probíhat péče o dítě. Různí autoři udávají tyto čtyři formy (Matoušek, 2015; Novák, 2000; Šmolka a Mach, 2008):

- **Péče u jiné osoby:** Považováno za krajní řešení, které se realizuje formou pěstounské péče. Primárně se soud snaží dítě ponechat v rodině, jinak řečeno předat odpovědnost za dítě a jeho výchovu jeho prarodičům nebo příbuzným. Ústavní péče by měla být jako poslední možnost. Dítě se dostane do této formy péče z důvodu neschopnosti rodičů splňovat podmínky pro realizování jakékoliv péče o dítě po rozvodu.
- **Střídavá péče:** K této péči dochází po dohodě mezi rodiči či po rozhodnutí soudu. Není to vždy vhodná péče pro každou situaci, jelikož záleží na vzdálenosti obydlí rodičů. Dítě může být i zmateno, jelikož v každé domácnosti se potencionálně liší výchovné styly. Důležité je zájem rodičů o výchovu dítěte a jejich způsobilost ho vychovávat. Charakteristické pro tuto péči je, že každý partner má dítě ve své péči po určité dlouho dobu, která se stanovila soudem, nebo se tak domluvilo mezi rodiči. Zákonem není určena délka pobytu dítěte u každého z rodičů. I v tomto případě je nutno pamatovat na *Úmluvu o právech dítěte*, podle níž je důležité si vyslechnout dítě a do procesu ho zapojit. Je také důležité, aby se rodiče dokázali

domluvit v průběhu střídavé péče o různých nezbytnostech, například kdo bude hradit jisté výdaje, kdo bude kupovat pomůcky či oblečení. Je také důležité, aby oba dokázali poslouchat vyprávění dítěte o tom druhém bez jízlivých poznámek. Dítě často volí tuto možnost péče ze strachu, abych nepřišlo ani o jednoho z rodičů. (Do určitého věku si ale nedokáže představit, co to pro něj může znamenat. Následně si to uvědomuje v pozdějším věku (Klimes, 2022).

- **Společná péče:** Tato péče spočívá ve společné výchově obou rodičů, kdy žádnému z nich nezanikají žádná práva, povinnosti a rodičovské odpovědnosti. Chybí rozhodnutí, komu bude dítě svěřeno do péče. Důležité je poznamenat, že rodiče musí s tímto návrhem souhlasit. Soud tento návrh nemůže nařídít. Uvádí se, že je pro nezletilé, hlavně malé děti předškolního či školního věku vhodnější, aby rodiče spolu sdíleli bydlení, i když rozvodem tato „povinnost“ končí. Mohou se vymyslet i jiné alternativy, aby dítě mohlo být v péči obou rodičů.
- **Výlučná péče:** Spočívá ve výhradní péči jednoho rodiče. Druhý rodič neztrácí rodičovské povinnosti a vídá se s dítětem na základě dohody, anebo rozhodnutí soudu. Nerozhoduje o běžných záležitostech dítěte a nevztahuje se na něho osobní péče. Do výlučné péče děti nejčastěji dostávaly matky. Nicméně se toto radikální rozhodnutí začalo považovat od poloviny sedmdesátých let za sexistické, jelikož pohlaví neurčuje předpoklad k tomu, zda se o dítě dokáže starat lépe jeden nebo druhý rodič. (Pavlát, 2012).

V minulosti byla nejčastější porozvodovou péčí v České republice výlučná péče matky s možností setkávání otce s dítětem. Otec se s dítětem setkává dále po rozvodu podle ustanovení soudu. To ovšem nemění nic na tom, že tento styk může matka kdykoliv odpírat. Touto formou koná svoji pomstu na otci. Důležitost otce v životě dítěte se v dnešní době zdůrazňuje. Vytváří se programy, které edukují rodiče o této problematice, jako je například mediační kurz a služba (Pavlát, 2012). V dnešní době se prosazuje více střídavá péče. I při jejím upřednostňování před výlučnou péčí, výlučná péče dokáže být vhodnou alternativou střídavé péče. Rodič, který má dítě ve výlučné péči, může rozšířit styk mezi dítětem a rodičem tak, že mezi střídavou a výlučnou péčí je minimální rozdíl (Höhne, Palonciová, 2021). Pavlát a Janáčková (2018) zmiňují také nezájem otců o styk s dítětem nadále po rozvodu. Výpovědi respondentů ukázali, že tento problém postihuje 40 %

dotazovaných. Zvýšený nezájem otců o styk s dítětem udávaly matky do 23. let. Nadále se zmiňují o problematice neplacení alimentů rodičů, kteří nemají dítě ve výlučné, střídavé anebo v jiné porozvodové péči.

Objevuje se nyní i nový model porozvodové péče, který se nazývá Cochemská praxe. **Cochemská praxe** (také uváděno jako model) je proces, při kterém spolupracují všechny profese, které jsou zainteresované do soudního procesu. Vznikla v Německu v roce 1992, jejímž zakladatel se stal opatrovnický soudce Jürgen Rudolph, ve spolupráci s místním orgánem péče o dítě. Toho roku se pořádala konference, kde se sešly všechny zainteresované profese v rozvodovém procesu. Důvodem této konference byla skutečnost, že se nejlepší zájem dítěte jinak definoval ve společenské a právní sféře. Také se jednalo o úpravu povinností rodičů vůči dítěti po rozvodu, jelikož vždy má jenom jeden rodič plnou povinnost a právo se o dítě starat a rozhodovat. Druhý je v podstatě vyškrtnutý ze života dítěte. Rozvod je pro dítě, jak se již zmiňovalo v předešlých kapitolách, kritickou situací a poškozuje dítě. Cochemským modelem se této situaci odborníci snaží předejít. V Cochemské dohodě se následně popsaly cíle a principy. Dohoda byla přijata roku 1993. V České republice jsou s tímto modelem spojována především jména jako Markéta Nováková, která založila webovou stránku cochem.pro a Vladimír Polák, opatrovnický soudce. U nás se o tuto praxi od roku 2012 zajímá Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, který se snaží o přenos informací o tomto modelu na českou scénu. (Cochem.pro, 2020; Čamdžićová, Matouček, 2015; Rogelewiczová, Killarová, 2015).

Cochemská praxe je postavená na 4 základních principech (Cochem.pro, 2020):

- *„Je snaha o co nejrychlejší vyřešení sporu mezi rodiči, aby konflikt dále neeskaloval a situace se nezhoršovala. Soud například nařídí jednání do 14 dnů od podání návrhu.*
- *Základním principem řešení je zachování rodičovské odpovědnosti za dítě u obou rodičů. Otázkou tedy není, kdo z nich bude mít dítě v péči, ale jak bude mezi ně péče rozdělena.*
- *Vždy je preferována dohoda rodičů před názorem soudu.*

- *Rodiče jsou vedeni k dohodě za pomoci odborníků. Zpočátku může jít i o vynucenou spolupráci rodičů (pod hrozbou znevýhodnění v soudním sporu), postupně se však obvykle stává dobrovolnou.“*

Odborníci zúčastnění v Cochemské praxi se snaží rodiče přimět k dohodě, často pod výhružkou znevýhodnění u řízení.

1.12 Syndrom zavrženého rodiče

Tento jev popsal poprvé psychiatr Richard Gardner v roce 1985, který nazval *Parental Alienation Syndrome* (ve zkratce *PAS*), neboli Syndrom zavrženého rodiče. Jedná se o kontroverzní psychickou funkční dynamiku, která se aktivuje u dětí nezletilých v případě odloučení rodičů (rozvodu či rozchodu). Gardner ji definuje jako poruchu, která obvykle vzniká v kontextu rozporu o péči o dítě. Je definovaná ve třech stupních ve vzestupném pořadí a v každém z nich je třeba léčit specifickým psychologickým a právnickým přístupem. I když Gardner popisuje tento jev, nejedná se o uznávanou diagnózu lékaři a psychology. Přičemž se vyskytuje čím dál častěji a má dvě oběti: dítě a rodiče, který je zavrhován dítětem (Giulio, 2021, Kubcová, 2021).

Tento syndrom vzniká nejčastěji u dětí, kde jeden z rodičů „hází špínu“ na druhého rodiče, aby dítě získal na svou stranu a také do své péče. Je to forma odvety. Popuzující rodič se tímto vyznačuje patologickým chováním (Kubcová, 2021).

Wilfrid von Boch-Gaulhau (2018) definuje SZR třemi pojmy:

- Odmítání nebo popírání jednoho z rodičů, které dosahuje určitého stupně, tj. jedná se o trvalé chování než o příležitostné epizody.
- Odmítavý postoj je iracionální (nejedná se o přiměřenou reakci na chování odmítaného rodiče a nezakládá se na skutečných negativních zkušenostech s odmítaným rodičem).
- Je částečně důsledkem vlivu odcizujícího rodiče, anebo důležitých osobních vztahů.
- Pokud jedna z těchto tří prvků chybí, nemůžeme použít termín PAS.

Dle Kubcové (2021) by se neměly opomíjet situace, kdy dítě má své opodstatněné důvody jednoho z rodičů zavrhnout. V tomto případě se vylučuje Syndrom zavrženého rodiče.

Situace, které vylučují syndrom jsou například: násilí, nebo alkoholismus rodiče, pak také agresivita nebo neplnění rodičovských povinností z jiných důvodů. Odborníci si ale musí dávat pozor. Je možné dítěti přisoudit tento syndrom, když dají na první dojem, kdy se jedná o kritizování rodiče dítětem, které je naváděno/ovlivňováno druhým rodičem.

Giulio Perrotta (2021) a Wilfrid von Boch-Galhau (2018) popisují symptomy podle kterých se dá určit SZR. Těmi jsou:

- Hanlivé „pomlouvání, kdy dítě napodobuje a napodobováním předává zprávy odcizenému rodiči, které slyšel u popuzujícího rodiče. Při PAS se může stát, že popuzující rodič toto chování podporuje.
- Dítě si vymýšlí iracionální důvody, proč cítí nepohodlí ve vztahu s odcizeným rodičem.
- Chybějící dvojakost. Dítě popisuje odmítaného rodiče zcela negativně, zatímco popuzujícího zcela pozitivně.
- Dítě se považuje za nezávislého myslitele a domnívá se, že odmítá rodiče z vlastního přesvědčení bez vlivu popuzujícího rodiče či jiných osob.
- Popuzující rodič podporuje automaticky dítě jenom, když je to v jeho prospěch.
- Absence viny, kdy všechny projevy opovržení vůči zavrženému rodiči. Nalézají se ospravedlnění v tom, že je to určitá forma trestu.
- Scénáře, které nepochází z hlav dětí. Pocházejí od popuzujícího rodiče a jimi jsou interpretovány, citovány. Obvykle takové vyjadřování neodpovídá jejich věku.
- Rozšíření nenávisti, která zasahuje rodinu, přátele a celý sociální život zavrženého rodiče

Tento syndrom vytváří negativní prostředí pro jeho další emoční vývoj dítěte a následné komplikace ve vztazích, jak profesních, tak osobních. Dítě se nenaučí řešit konfliktní situace a má problém nadále najít kompromis s osobou jiného názoru. V emoční rovině se dítě učí pocitům, které následně musí potlačovat. Je k tomu veden si vytvořit nenávistný postoj k osobě, která je pro dítě osobou blízkou (Popelková, 2015; Střídavka.cz, 2018).

Popelková (2015), Bakalář (2006), Hanková (2014) a Wilfrid von Boch-Galhau (2018) uvádí další problémy, které u dítěte vyvolává Syndrom zavrženého dítěte:

- Problémy v sebehodnocení a poruchy sebevědomí.
- Dítě je kontinuálně nebo momentálně vystaveno stresu v konfrontačních situacích, ať už s popuzujícím rodičem, anebo zavrženým rodičem.
- Dítě ztrácí kontakty s rodinnými příbuznými, přáteli a známými, které patří do blízkého okruhu vztahů zavrženého rodiče.
- Dítě ztrácí model, podle kterého se u dítěte vytváří sociální postoj, který je důležitý pro přijetí a rozvinutí role ženské nebo mužské.
- Dítě se potýká s úzkostnými pocity, depresí, opožděním ve vývoji nebo regresí, poruchami pozornosti, psychosomatickými potížemi, agresivitou, nízkým sebehodnocením, potížemi s adaptací a sociálním chováním.
- Dítě si vytváří falešné ego. Jejich identita se stává nejistou a křehkou. Mohou se negativně sebehodnotit nebo naopak přehnané mínění o sobě samém.
- Dítě má problém s formováním sexuální role z důvodu nepřítomnosti rodiče opačného pohlaví.
- Děti nemohou dostatečně vytvářet vlastní identitu a nezávislost.

1.13 OSPOD a jeho činnost v rozvodovém řízení

Orgán sociálně-právní ochraně dítěte, nadále jenom OSPOD, se zabývá ochranou práv dítěte a zajišťují, aby se veškeré situace řešily v nejlepším zájmu dítěte. Je součástí samosprávy na městském úřadě, pod které spadají konkrétní děti. Jeho funkci upravuje Zákon 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí (MPSV, 2009; Smrž, 2022). V paragrafu prvním zákon popisuje práci OSPODU jako (Zákony pro lidi, 2000; MPSV, 2009):

- a) ochranu práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působená směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale dočasně vychováváno ve vlastní rodině.*

Jeho činnosti jsou poskytovány bezplatně, pro všechny děti do nabytí zletilosti, tedy do 18 let. Dítěti by měla být poskytnuta pomoc bez ohledu na náboženství, etnikum, politické názory, pohlaví a další možné diskriminace (MPSV, 2009).

OSPOD má široké pole působení, ale jeho hlavním cílem je zabývat se dětmi, u kterých by mohla případná změna vyvolat negativní důsledky v jeho vývoji (Smrž, 2022).

Pokud se jedná o sporný rozvod, je možné využít spolupráce sociálního pracovníka OSPOD u rozvodového řízení. Je možnost, aby nabídl rodiči pomoc při vypracování návrhu pro soud o úpravu výchovy a výživy pro dítě. Jedná se o poradenskou činnost, kterou pracovník OSPOD nemusí, ale může vykonat. Pokud by se jednalo o případ, kdy se rozhodne pracovník sepsat návrh sám za rodiče, neměl by použít dokument s hlavičkou. Mohlo by tím dojít k pohoršení druhého rodiče, který by se mohl na tuto situaci odvolat čímž by prodloužil soudní řízení (Matoušek, 2015).

V dalších jeho činnostech figuruje jako ochránce dítěte v rozvodovém řízení, jestliže jsou rodiče v rozporu. Stává se jeho zástupcem/opatrovníkem a chrání zájmy dítěte. Tímto nabývá i tatáž práva jako účastník řízení. Mezi jeho další úkoly patří také zjišťování názoru dítěte. OSPOD v případě rozvodového řízení, kdy se rodiče nemohou dohodnout, spolupracuje se soudem a poskytuje mu informace, které obsahují názory dítěte a další podstatné údaje. Mezi tyto podstatné údaje se zaměřují na vztah rodičů s dítětem a jejich názory na budoucí úpravu vztahu s dalším příbuzenstvím obou partnerů, jaké jsou jejich možnosti z hlediska financí, anebo jaké mají výchovné přístupy. V tomto případě spolupracuje následně s dalšími institucemi jako jsou zdravotnická zařízení, pedagogicko-psychologické poradny a školy, nebo jiná vzdělávací zařízení všech stupňů. Pokud došlo k dohodě rodičů, OSPOD kontroluje tuto dohodu, aby nejednala proti zájmům dítěte (Rodina u soudu, 2021; Smrž, 2022; Matoušek, 2015).

2 Výzkumná část

2.1 Metodologie výzkumu

2.1.1 Výzkumný problém

Rozvod je krizová životní situace, který ovlivňuje dítě z krátkodobého i dlouhodobého hlediska. Stejně jako dospělí strádají a ovlivňuje to jejich další vývoj. Výzkum je zaměřen na oblasti, které se zabývají emočním prožíváním v průběhu rozvodového období, problémy provázející dítě v tomto období, to vše s ohledem na z rozvodu plynoucí dlouhodobé dopady na vývoj dítěte. Do zkoumaných dlouhodobých dopadů spadá stupeň vzdělání, užívání alkoholu a postoj k němu, hlediska výběru partnera, postoj k manželskému svazku a jejich život v dospělém věku.

2.1.2 Výzkumný cíl a výzkumné otázky

Cílem výzkumné části bakalářské práce je popsat jaký byl průběh rozvodu, prožívání rozvodu a popsat dopady rozvodu na dítě v oblasti alkoholu, vzdělávání a výběru partnera. Jedná se již o dospělé děti, které si prošly rozvodem svých rodičů. Vybrané oblasti jsou více popisovány v teoretické části bakalářské práce.

Pro splnění výzkumných cílů bylo stanoveno několik **výzkumných otázek**:

1. Jak probíhal rozvod?
2. Jak děti z rozvedených rodin emočně prožívaly rozvod rodičů?
3. Jaké problémy provázely děti v průběhu rozvodového období rodičů?
4. Jaký postoj mají děti z rozvedených rodin k alkoholu?
5. Jaký vliv měl rozvod rodičů na následující studijní výsledky dítěte?
6. Jaký postoj mají děti rozvedených rodičů k manželství a volbě partnera?

2.1.3 Vymezení výzkumných metod

K naplnění výzkumných cílů je použit kvalitativní výzkum. Petrušek (1993, s.120) tvrdí, že pomocí kvalitativního výzkumu nezkoumáme nic, co by již nebylo předem zjištěno pomocí kvantitativního výzkumu. Kvalitativního výzkumu se dosáhne, pokud k výsledkům výzkumník použije jiné než kvantitativní metody (Strauss a Corbin, 1999). Kvalitativní výzkum dopomáhá široce definovaný jev prozkoumat do hloubky a získat o něm co

největší množství informací (Švaříček a Šed'ová, 2014). Z tohoto důvodu byla vybrána tato výzkumná metoda. Dalším důvodem bylo zjištění názorů a postojů jednotlivců zúčastněných ve výzkumu v kontextu informací zjištěných v teoretické části práce.

Ke sběru dat byl vybrán polostrukturovaný rozhovor, pro který byly připraveny rámcové otázky pro každou z uvedených oblastí. Seznam otázek pro rozhovor je součástí přílohy této práce. Rozhovory probíhaly podle této připravené osnovy s mírnou modifikací předpřipravených okruhů tak, aby rozhovor mohl naplnit stanovené cíle a odpovídal situaci konkrétního informanta. Rozhovorem se rozumí metoda, která slouží ke shromažďování dat v kvalitativním výzkumu a pomáhá porozumět problematice z pohledu informanta a zaznamenat jeho životní příběh (Švaříček a Šed'ová, 2014). Polostrukturovaný rozhovor byl vybrán z důvodu dotazování se informantů na skutečnosti, které by mohly být zásadními informacemi pro výzkum.

Rozhovory probíhaly prostřednictvím on-line hovorů z důvodu velké vzdálenosti a problematičnosti se sjednáním osobního setkání. Jeden rozhovor probíhal osobně v prostředí kavárny, která byla informantce dobře známa. Rozhovory trvaly okolo 40 minut. Před rozhovorem byl každý z nich informován o účelu rozhovoru a jak s ním bude následně nakládáno.

V rámci zachování etického kodexu byl každý jednotlivě seznámen, o jaký výzkum se jedná. Dále bylo řečeno, pro jaké účely a jakým způsobem se bude nakládáno s osobními informacemi jednotlivců. Informanti byli pro výzkum anonymizováni na přání většiny z nich. Každému z nich se podal informativní souhlas k podepsání. Souhlas byl poslán následně po uskutečnění rozhovoru, kdy mi ho následně poslali zpět prostřednictvím e-mailu.

2.1.4 Výběr informantů

Výběr výzkumného vzorku byl záměrný a specifický. Informanti byli vybíráni podle předem stanovených kritérií, která se zadala před začátkem výzkumu. Tato kritéria byla životní zkušenost s rozvodem jejich rodičů, věk v průběhu rozvodového období a aktuální věk. Pro tento výzkum byli vhodní informanti, kteří zažili rozvod svých rodičů ve věku v rozmezí 8-13 let a nyní se pohybují okolo 20-40 roku věku. Omezením horní věkové hranice byl minimalizován možný významný vliv politického uspořádání před rokem 1989

a vývoj vzdělávacího systému do roku 2000, který měl zásadní vliv na možnost přístupu jednotlivců ke vzdělání. Pro rozhovor byli vybráni respondenti, kterým se rozvedli rodiče ve středním školním věku, tedy v rozmezí 8–13 let. Primární účel vybrání této věkové skupiny bylo to, že tito jedinci již byli na takovém stupni psychického vývoje, že si dokážou pamatovat a subjektivně interpretovat jimi prožité události a emoce. Z předem vybraných 14 informantů byli někteří vyřazeni pro nevhodnost z důvodu nízkého věku v období rozvodu rodičů, což se projevilo v úvodních fázích rozhovoru tak, že neměli schopnost situaci v dostatečné míře zpětně vybavit. Následně bylo vybráno 10 informantů, kteří splňovali předem daná kritéria. Informanti se skládali z 6 mužů a ze 4 žen.

2.2 Charakteristika informantů

Informant A.

Informant A je muž ve věku 21 let, který momentálně pracuje v jednom z řetězců KFC jako manažer na plný úvazek. Vystudoval střední odbornou školu zakončenou maturitní zkouškou. Když se mu rozváděli rodiče, bylo mu okolo 8 let. Momentálně má již přes 3 roky stálý vztah. S přítelkyní nebydlí, ale dle časových možností se navštěvují. Má staršího bratra, který je ženatý. Nemá děti.

Informant B.

Informant B je muž ve věku 27 let, který pracuje jako projektant distribuční soustavy. Vystudoval vysokou školu v Plzni s dosažením inženýrského titulu. Bylo 8 let, když se rodiče rozváděli. Má již 7 let partnerku, se kterou již skoro rok bydlí. Je nejstarší bratr a má další mladší sourozence, mezi které patří i nevlastní sourozenci z nově vytvořených domácností. Nemá žádné děti.

Informantka C.

Informantka C je slečna ve věku 22 let, která je momentálně studentkou vysoké školy, kdy při studiu si vydělává pomocí brigád. Rodiče se rozvedli, když jí bylo 12 let. Momentálně má přítele již 2 roky se kterým se vídá ve volném čase. Informantka nemá žádné sourozence. Nemá žádné děti.

Informantka D.

Informantka D je slečna, které je 22 let a je studentkou vysoké školy. Při škole si vydělává pomocí brigád. Rodiče se jí rozvedli, když jí bylo 13, ale předcházel tomu ještě jejich vzájemný rozchod rok předtím. Tedy k faktickému odloučení rodičů došlo v jejich 12 letech. Má mladší sestru. Momentálně není v partnerském vztahu a nemá žádné děti.

Informantka E.

Informantka E je slečna ve věku 23 let. Vystudovala konzervatoř a následně pokračovala ve studiu další dva roky, studia zakončila absolutoriem. Momentálně pracuje jako učitelka na základní umělecké škole. Rodiče se jí rozvedli, když jí bylo 10 let. Aktuálně plánuje bydlení se svým přítelem, se kterým je již 6 let. Nemá žádné sourozence a ani děti.

Informant F.

Informant F je muž, kterému je nyní 32 let. Vystudoval vysokou školu s dosažením inženýrského titulu. Momentálně pracuje jako manažer v jedné pražské firmě. Rodiče se mu rozváděli, když mu bylo 9 let. Je v manželském svazku se svojí partnerkou již několik let. Má mladšího sourozence. S partnerkou vychovávají 2 malé děti.

Informant G.

Informant G je muž, kterému je momentálně 39 let. Vystudoval vysokou školu zakončenou inženýrským titulem. Je zaměstnaný již dlouhodobě ve firmě. Rodiče se mu rozvedli, když mu bylo 8 let. Je v manželském svazku se svojí partnerkou. Je jedináček, má jedno dítě.

Informant H.

Informant H je muž, které mu je 37 let. Vystudoval vysokou školu, kdy studium zakončil inženýrským titulem. Dlouhodobě pracuje v telekomunikacích. Bylo mu 12 let, když se mu rozvedli rodiče. Je již podruhé v manželském svazku. Má mladšího sourozence, bratra. S novou partnerkou má 2 děti.

Informant CH.

Informant CH je muž ve věku 35 let. Studoval na vysoké škole a dosáhl bakalářského titulu. Když se jeho rodiče rozváděli, bylo mu 10 let. Momentálně žije se svojí přítelkyní, se kterou není v manželském svazku. Je bezdětný. Nemá žádné sourozence.

Informantka I.

Informantka I je slečna, které je momentálně 29 let. Dosáhla středoškolského vzdělání se složenou maturitní zkouškou. Aktuálně se nechystá dále studovat. Momentálně pracuje. Když se její rodiče rozváděli, bylo jí 11 let. Vidá se s jedním pánem již rok, nejedná se však o vážný vztah. Má mladšího bratra. Nemá žádné děti.

2.3 Analýza dat

Ke zpracování dat byla zvolena metoda otevřeného kódování. Dle Švaříčka a Šedřové (2014, s.211) uvádí, že „Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“ Touto metodou byly analyzovány přepsané rozhovory s informanty. Každý rozhovor byl pečlivě pročítán a bylo v něm vyhledáváno několik „kódů“, které pak byly rozděleny do předem daných kategorií.

2.3.1 Rozvodová situace

V tomto tematickém okruhu bylo zkoumáno, jakým způsobem probíhalo rozvodové období v rodinách informantů.

Důvody k rozvodu ze strany rodičů

Informanti v rozhovorech uváděli tyto důvody jako příčiny rozvodu jejich rodičů:

- *rozdílnost povah,*
- *nevěra,*
- *nalezení jiného partnera,*
- *domácí násilí,*
- *více příčin,*
- *brzké uzavření manželství,*
- *příčina není známa.*

Z výpovědi informantů vyplývá, že nejčastěji se rozváděli z důvodu rozdílnosti povah, názorů a nahlížení na svět. To následně vedlo k hádkám a postupnému zvyšování

nesnášenlivosti mezi partnery. Přičemž se tento důvod se objevoval samostatně pouze ve 3 z 5 případů. Další dva případy udávali nevěru a odchod za jiným partnerem.

Například informantka D poznamenala: *„Byl to důvod komplexní. S mým otcem se dlouhodobě žít nedá, to jsem si vyzkoušela ve střídavé péči. Takže prostě se k mamce nechoval pěkně, ani k nám. Pak mamku i podváděl. Když něco slíbí tak to často nezařídí. Je těžké se na něj v něčem spolehnout.“*. Zde informantka D pojednává o otcovo chování vůči matce, jí a její sestře. Matka zažádala o rozvod, kdy primárním důvodem byla nevěra, ale jednalo se o jeden z mnoha dalších faktorů, který ji dovedl k rozvodu.

Informant H uvedl: *„Zpětně hodnoceno, to asi bylo to, že matce bylo 17 let, když jsem se narodil. Takže se rodiče brali nezralí. Řekl bych, že to mezi nimi bobtnalo delší dobu, ale nic zvláštního jsem nepozoroval. Matka je „horkokrevná“ od přírody, a tak o hádky u nás nebyla nouze. Pověstnou „poslední kapkou“ bylo to, že si matka našla jiného partnera.“* V tomto případě se objevuje také více příčin. Hlavní příčinou lze považovat rozdílnost povah, která se objevovala postupem let po uzavření manželství. Rozdílnost a disharmonie mezi partnery vedla k častým hádkám a poté i k nalezení nového partnera.

Rodiče informantky E se rozvedli z důvodu domácího násilí. *„Týral mě i mamku.“* uvedla. Následně dodala: *„Bylo to náročné. Mamku stále hlídal, kontroloval a šíleně žárlil. Na mě i vztáhnul ruku, což provedl i mé mamce.“* V průběhu konverzace se změnil tón hlasu i výraz v obličeji, které nasvědčovaly tomu, že informantka vzpomínala na špatné období a je pro ní vzpomínání v určitém směru nepříjemné.

Informant A i informantka I se nedozvěděli příčinu rozvodu. Důvod si domýšlejí ze vzpomínek z dětství, které již dokáží v pozdějším věku reflektovat. *„Na důvod jsem se nikdy neptal, ale vždy mě to zajímalo“* uvedl Informant A. Informantka I zase uvedla: *„Nikdy mi to rodiče neřekli, na moje otázky odpovídali vyhýbavě, nebo že neví“*, kdy poté následně reflektovala svoje vzpomínky z dětství *„...možná byl důvod ve vyhoření vztahu, , anebo zvýšená spotřeba alkoholu mamky.“* Z výpovědi lze usoudit, že se jedná o subjektivní názor informantky při reflexi její zkušenostech z dětství.

Chování rodičů v průběhu rozvodové situace

Chování rodičů před rozvodovým obdobím se v některých výpovědích skoro shodovalo s chováním během rozvodové situace. Z rozhovorů nejčastěji vyplývaly tyto informace:

- *žádná komunikace,*
- *hádky,*
- *křik,*
- *zlepšení vztahu mezi rodiči, než byl před rozvodem,*
- *vyhrožování, násilnické chování,*
- *pošpiňování druhého rodiče,*
- *rozpory.*

Informantka I: *„Chovali se k sobě jako příbuzní, kteří se jen ztěžka snesou, ale když potkají se u štedrovečerního stolu, a tak to nějak překonají.“*

Informanti také podotýkali, že vztah se mezi rodiči po oznámení rozvodu zlepšil. Ve většině případů se rodiče snažili skrývat hádky před dětmi, aby je ubránili před spory mezi nimi. Informantka D uvedla: *„Na konci prázdnin nám mamka oznámila, že jsou od sebe. To, že jsme byly během prázdnin pryč, tak nás ušetřili všech těch dohadů.“*

U Informantky E se v době rozvodového období zhoršilo domácí prostředí. Uvedla: *„Odešly jsme od něho a on nás pronásledoval. Vyhrožoval nám a házel kameny a různé předměty na balkón. Nebylo to příjemné. Mamka měla strach, i já.“*

O porozvodové situaci pestře pojednával i Informant H: *„Nejblíže bych to přirovnal pojmu „Itálie“. Osočování a hádky o malichernostech, byly na denním pořádku, stejně jako dusno. Zajímavým fenoménem byly „záminky“...“, dále uvedl: „V každém případě si dodnes myslím, že naschvály, které si rodiče navzájem působily, jsou zodpovědné v konečném důsledku za jejich dosavadní vzájemnou nevraživost.“*

Změny v průběhu rozvodové situace

Nejčastějšími změnami byly:

- *stěhování,*
- *více času s prarodiči,*

- *odloučení od sourozence,*
- *změna školy,*
- *ztráta kontaktu s druhým rodičem.*

Změny ve všech případech postihly oblast bydlení. Nejčastěji se odstěhovaly matky informantů. Až na dva informanty, nikdo z rodičů se neodstěhoval tak daleko, aby pro dítě bylo obtížné ho vidat. Informant H, kterého jako chlapce taková situace potkala, řekl: *„Špatné bylo, že ke konci rozvodového období jsme s bratrem žili odděleně, každý s jedním z rodičů. Nakonec i v jiném, ale blízkém městě.“* Informant B uvedl: *„Přestěhovali jsme se do jiného města. Měl jsem dokonce odklad, protože mamka chtěla, abych měl čas na to si najít kamarády.“*

Styk s druhým rodičem nebyl omezen u 9 z 10 informantů. V případě informantky E, která v domácím prostředí zažívala s její matkou domácí násilí vypověděla, že se nadále nevidají s druhým rodičem. *„Bydlíme ve stejném městě, takže se někdy potkáme. O kontakt nestojím.“* Informantka C, která se přestěhovala s její matkou do jiného města uvedla: *„S tátou jsem se vidala pravidelně. Jezdil si pro mě a trávil jsem u něho 2 víkendy v měsíci. Přes prázdniny jsme spolu trávili více času.“*

Z rozhovorů také vyplynulo, v jakých oblastech se změny v rodinném životě nenastaly:

- *změna volnočasových aktivit,*
- *výlety,*
- *ztráta kontaktu s širší rodinou.*

Změny rodinného života, kterým jsme se také v rozhovorech věnovali nebyly nijak výrazné, aby to informanti nějak zvlášť pocítili. Obecně se situace odehrávala v jakémisi pomyslném intervalu, který lze nejlépe popsat dvěma vyjádřeními:

Informant H: *„Oba se snažili, aby to na nás nemělo dopad. Vzhledem k tomu, že bydleli oba v jedné domácnosti, vlastně šlo o kontinuitu situace před samotným rozvodem. Později už to bylo jedno.“* a Informantka D k tomu uvedla následující: *„Ohledně prarodičů z tátovi strany to bylo takové složitější. Babička umřela v únoru toho roku, takže ještě před rozchodem rodičů a s dědou se nevidáme. Prarodiče od mamky stany ji podporovali, ale neočerňovali tátu, to ne. Ale stavěli se k tomu, jak ta situace byla, že má máma odejít.“*

Jinak ten život probíhal tak jako do té doby. Jiné, co bylo, že se máma odstěhovala kousek vedle.“

2.3.2 Prožívání rozvodu informanty

Druhý tematický okruh se zabývá prožíváním dítěte během rozvodové situace. Zaměřeno bylo na období od oznámení rozvodu dítěti a následné změny, které tato situace mohla vytvořit.

Oznámení rozvodu dětem.

Rodiče to informantům oznámili následujícími způsoby:

- *oba rodiče si sedli s dětmi a oznámili to dětem,*
- *jeden rodič to oznámil,*
- *každý rodič to oznámil sám za sebe.*

Informanti byli schopni reflektovat, jak jim to bylo řečeno, ale nemohli si vzpomenout na více podrobností o oznámení. Informantka D například poznamenala: „*No, posadily nás na gauč a bylo nám to oznámeno.*“ Výjimku tvoří výpověď informantky I, který řekla: „*Na jaře, asi týden před narozeninami bratra, nám oznámili, že se táta odstěhuje. Jako kdyby se nic nedělo, nebo to tak mělo asi znít.*“

Informanti se také zmiňovali o tom, že v rozvodovém období před oznámením obvykle poznali, že je to mezi rodiči v nepořádku. Například informant H řekl: „*Poznal jsem, že se něco hrne.*“, kdy tímto informant naznačuje na jakýsi vnitřní pocit, jako předzvěst nepříznivé situace. Informantka C zase uvedla: „*Oba se k sobě chovali jinak. Podvědomě jsem tušila, že už to není mezi nimi takové, jako předtím.*“ Informantka I zase odpověděla: „*Bratr byl ještě malý, já jsem to ale už nějak tušila.*“

Reakce informantů na oznámení o rozvodu.

I když ve všech případech to bylo oznámeno informantům jako fakt, který nejde zvrátit, pocity z informace, že se rodiče budou rozvádět byly u každého odlišné.

Reakce informantů byly:

- *hluboký zármutek,*
- *odmítání přijmout skutečnost,*

- pláč,
- strach,
- považování tohoto rozhodnutí za dočasné,
- hněv,
- překvapení,
- úleva.

„...vím, že jsem se bál, že tu s námi táta už nebude a že ho nebudu vídat.“ uvedl informant A.

Informant CH si na přesnou reakci nevzpomínal, ale v tu chvíli přehodnotil jeho pohled na rodinné soužití. „Přímou reakci si nepamatuji, ale vzpomínám si, že jsem pak přehodnotil hodnoty a začal o rodině uvažovat jinak.“

Informantka I například uvedla: „Dost jsem to obřečela, všechno, co se kupilo vevnitř šlo ven. Byla jsme na ně oba i dost naštvaná.“

Informant F na to při vzpomínání uvedl: „Nechtěl jsem, aby se něco změnilo. Nechtěl jsem, aby od sebe šli. Chtěl jsem, aby vše zůstalo tak, jak to bylo předtím.“

Informant H uvedl, že i před hádky a neshody v domácnosti nečekal, že rodiče někdy půjdou od sebe. „I když to nefungovalo v rodině optimálně, stále to bylo pro mě velké překvapení.“ Zbytek informantů pocit překvapení neuvedl.

Odpověď informanta A byla také uvedl, že si tenkrát nedokázal uvědomit závažnost situace. „Nechápal jsem to, brácha to asi bral jinak. Já jsem to byl jenom smutný. Bál jsem se, že tu táta nebude a že už ho nevidím.“

Ovšem v případě Informantky E, u které došlo k rozvodu rodičů z důvodu násilí prováděného na ní samotné i její matce, bylo uvedeno: „Byla jsem ráda. Přijala jsem to, jak to je a cítila jsem se lépe.“ Bylo patrné, že to brala jako vysvobození, nějaké východisko ze situace, ve které dlouhodobě s matkou žily.

Problémy informantů v průběhu rozvodu.

U informantů se objevovali problémy, mezi které patřily:

- zhoršení školního prospěchu,

- *problém volby mezi rodiči,*
- *konkurování rodičů,*
- *nemít možnost zaměřit se na sebe,*
- *pocit „bez domova,*
- *více práce v domácnosti,*
- *změna ve vnímání určitých životních situací.*

S vyrovnáním se situací měl výrazný problém Informant B, který dodal: *„stěhovali jsme do jiného města, zde nastala nová celá situace. Měl jsem odklad, kvůli tomu abych si našel kamarády.“*

Výpověď informantky I zněla: *„Byla, a vlastně stále ještě jsem, dost fixovaná na oba rodiče. Těžko se mi volilo mezi tátou a mámou..., dělalo mi problém se soustředit na učení.“*

Informant CH vypověděl o roli prostředníka v jeho rodině v období rozvodu: *„Především jsem měl problém v soustředění se na sama sebe, neustále jsem řešil prostředníka až do své dospělosti, namísto abych se soustředil na vlastní věci.“*

Informantka E vypověděla, že její zkušenost ji spíše posunula v životě dál a stanovila si hodnoty, které chce dodržovat. *„Spíš mě to zocelilo, nejsem tak citlivá.“* V období rozvodu jiné změny nezaznamenala. *„Ve škole jsem byla vždy dobrá a na vše jsem se naučila. To se nezměnilo ani při rozvodu.“*

Informantka D uvádí, že se jí známky zhoršily vlivem rozvodu rodičů. *„Měla jsem problémy, i když jsem nezměnila studijní strategii. Zámky se rapidně zhoršily. I učitelé se mě ptali, co se vlastně děje.“*

Informant H zažíval pocit, že nepatří ani do jedné domácnosti. *„...pocit, že nemám domov, protože oba nakonec bydleli v jiném místě, než byl náš původní byt a s jiným partnerem. Najednou tam byly nové děti (nevlastní sourozenci) a já byl prostě cizí.“*

Z ostatních rozhovorů žádný informant nezaznamenal nějaké výrazné problémy se adaptovat novou situaci. Například informant G: *„Nebylo těžké se přizpůsobit nové situaci. Byl jsem rád, že se to uklidnilo doma.“*

2.3.3 Alkohol

Ve výzkumech a odborné literatuře, která je více popsána v teoretické části bakalářské práce, autoři uvádí, že lidé, kteří pocházejí z rozvedených rodin, mají větší pravděpodobnost nadužívání alkoholu a jiných návykových látek. Alkohol byl vybrán, jelikož se jedná o legální a volně prodejnou návykovou látku. Vycházelo se z předpokladu, že lidé budou více otevření mluvit a zkušenostech s alkoholem než s jinou návykovou látkou, která by mohla být v České republice nelegální. Volba zvyšuje důvěryhodnost získaných informací ve výzkumné části.

Alkohol požívá z 9 z 10 informantů. Jediná Informantka D nepožívá alkohol, kvůli její neblahé zkušenosti s jejím otcem. K tomu doslova uvedla: *„otec dost chlastal, vzadu za domem v kůlně.“* Nemá však k tomu zcela odmítavý postoj. *„Můj postoj k alkoholu je negativní. Ale je to podle mě každého věc, nic nikomu nevyčítám. Mě samotnou to neláká.“*

O alkoholu ve spojitosti s rozvodem ve větší míře se zmínila také informanta I: *„Jak už jsem říkala, mamka podle všeho před rozvodem často požívala alkohol, zřejmě k zmírnění stresu. Táhlo se to, takže to bylo asi dlouhodobé. Nemohu říci, že bych to nějak extra zaznamenala. Rozhodně jsem jí neviděla „opilou“. V průběhu konverzace na téma, zda si myslí, že ji to nějak ovlivnilo, dodala: „Vlastně ano, když jsem měla „párty“ období a pubertácké problémy, přišlo mi normální dát si alkohol k „otupění“. Vlastně to mohlo být následování příkladu mamky, ale to je těžké hádat. Bylo to v období, které je pro každého dospívajícího složité.“*

I v případech, kdy se objevovala vyšší konzumace alkoholových nápojů v průběhu rozvodového období jedním z rodičů, přesněji v případě Informanta B, se i u něho objevila konzumace alkoholu. Dává si však pozor a stanovuje si jasné hranice v jakém množství alkohol bude konzumovat. U něj se nevyskytuje negativní postoj k alkoholu, stejně jako u zbytku informantů.

„Pokud je s mírou, je všechno v pořádku.“

O nadměrném požívání alkoholu informanti pojednávali vždy ohledem na věk, například pubertální období, anebo příležitostná konzumace, jako jsou například oslavy.

Nejčastěji uvádí užívání alkoholu v intervalech:

- *1x týdně v malém množství,*
- *1-2x týdně v malém množství,*
- *1-2x týdně v malém množství, 1x měsíčně ve větším množství,*
- *příležitostně,*
- *jenom na oslavách a setkáních.*

Výjimkou je Informant B, který požívá denně jednu sklenici vína. Jinak požívá alkohol jenom s přáteli.

2.3.4 Vzdělání

Dle výzkumů, zmíněných v teoretické části, by mělo být dosažené vzdělání dětí z rozvedených rodin nižší než z úplných rodin.

Pokud se jedná o stupeň dosaženého vzdělání informantů, jejich momentální nejvyšší dosažení vypadá následovně:

- *6 z 10 informantů již dochodilo vysokou školu,*
- *2 z informantů momentálně studují vysokou školu,*
- *2 z informantů skončilo se středním odborným vzděláním s maturitou.*

Z tohoto souhrnu vyplívá, pokud počítáme s tím, že 2 informanti dosáhnou alespoň bakalářského titulu, tak 8 z 10 informantů má vysokoškolské vzdělání.

Z toho informanti se střední školou udávají, že školní výsledky a stupeň dosaženého vzdělání nebylo zapříčiněné rozvodem rodičů, ale naopak jejich leností, náhodou či jejich osobností. Následné osamostatnění a pocit svobody je již nadále nemotivovalo ve studiu pokračovat.

Informantka D uvádí, že se jí známky zhoršily vlivem rozvodu rodičů. „*Měla jsem problémy, i když jsem nezměnila studijní strategii. Známky se rapidně zhoršily. I učitelé se mě ptali, co se vlastně děje. A nechtěla jsem se bavit ani se svými spolužáky, protože mi připadalo, že si nemáme co říct. Ty jejich problémy mi připadaly směšné od těch mých a radši jsem si povídala s vdanýma ženskýma, co mají tři děti.*“ Což se pak po době nabytí psychického klidu srovnalo.

Rodiče v rámci jejich možností podporovali informanty, sháněli popřípadě doučování, hlídali hotové úkoly. Během jejich let na škole jim obvykle učivo šlo v rámci normy.

Informant A, tedy informant se střední odbornou školou zakončenou maturitní zkouškou, podotýká, že: „...rodiče mě nikdy netlačili do toho, abych se učil. Vždy záleželo na mě. Kontrolovali hlavně úkoly.“

Byla možnost pozorovat volba vzdělání z důvodu rozvodu rodičů u Informanta H. „S odkazem na rozvod rodičů jsem rozhodně měl pocit, že nemám domov, protože oba nakonec bydleli v jiném místě, než byl náš původní byt a s jiným partnerem. Najednou tam byly nové děti (nevlastní sourozenci) a já byl prostě cizí. Nakonec jsem volil internátní vzdělávání a případně pobyt u prarodičů než s rodiči. Ačkoli se máme rádi, stejně necítím potřebu jim telefonovat, nebo je nějak zvlášť často navštěvovat.“

2.3.5 Výběr partnera a rodinné uspořádání

Tato oblast je zaměřena na podobnost či rozdílnost partnerů a rodiče opačného pohlaví informantů a jejich rodinné uspořádání.

Z rozhovorů vyplynulo, že:

- 8 z 10 informantů má partnera,
- 3 z 8 zadaných informantů jsou v manželském svazku,
- 1 ze 3 je již ženatý podruhé,
- 1 z informantů má nezávazný vztah,
- 1 z informantů vztah nemá.

Informanti si v převážné většině vybírají partnery, kteří jsou jistým opakem povah jejich rodiče opačného pohlaví.

- 6 z 10 informantů má partnera s rozdílnými povahovými rysy,
- 2 z 10 informantů má partnera, který se alespoň z poloviny povahovými rysy podobá rodiči opačného pohlaví.

Informant F při popisu svojí ideální partnerky řekl: „Hledám někoho, kdo je opak mojí mámy, která je manipulativní a dominantní. Ovšem se odpovědně starala o chod rodiny a domácnosti.“ Při popisu své manželky dodává: „Našel jsem přesný opak své mámy.“

U informanta A a informantky C se shoduje povaha partnerů a jejich rodičů druhého pohlaví. Při popisu partnerů a jejich rodičů se shodují v tom, že negativní vlastnosti u partnerů nevyhledávají, naopak je nahrazují pozitivní verzí těchto vlastností.

Popis rodiče Informantky C: *„Používá často ironii a sarkasmus. Často si ze mě dělá srandu. Má rád děti, často s nimi interaguje. Je společenský, vypravěč, ambiciózní, ochotný, pomáhá, hodný, vtipný. Táta nikdy moc neukazuje emoce a nijak je nikdy se mnou nesdílel.“*

Popis partnera Informantky C: *„Je vtipný, chytrý, hodný, starostlivý, přátelský, vyjde s každým, lehce výbušný, podporuje mě, dychtivý. I když je lehce výbušný, dokáže zachovat v jistých situacích chladnou hlavu. Je velice trpělivý. Je emočně založený.“*

Ostatní zadaní informanti, kteří ještě **nejsou v manželském svazku** udávají jako důvody odkládání tohoto svazku:

- *nepřípravenost,*
- *nízký věk,*
- *neschopnost posoudit situaci v rámci krátkého soužití s partnerem v jedné domácnosti,*
- *finanční zátěž.*

Ovšem postoj k manželství mají pozitivní či neutrální. *„Já bych se rád jednou oženil, ale ne teď. Máme stále čas zjistit, jak nám to v jedné domácnosti bude fungovat.“* (Informant B)

Ve výpovědi informanta H se objevila dokonce myšlenka, kde se zmínil o přežitku manželství. *„Jedná se o již přežitý fenomén. V dnešní době se lidi berou ze zvyku a nátlaku společnosti.“* Tuto odpověď krásně doplňuje Informantka D: *„Má to stále nějaký symbolický význam, ale právní a ekonomické výhody už to nemá. Pokud to pro ty dva má význam, tak proč ne, ale to není důležité. Pokud bych se chtěla vdávat tak už jenom s předmanželskou smlouvou.“*

Jedná-li se o pocity zadaných informantů v jejich partnerských vztazích, převládají pocity:

- *spokojenosti,*

- štěstí,
- stres,
- zodpovědnost,
- pochyby.

„Cítím se šťastný a spokojený. Neměnil bych. Neumím si ani představit, že bychom se měli rozejít.“ (Informant B)

Pokud se vyskytovaly negativní pocity, například stres, bylo to vždy směřováno na celou rodinou situaci, a nejen na pocity související se soužitím s partnerem. *„Nejčastěji asi zodpovědnost. Standardně zabezpečit rodinu, naplnit potřeby svoje i rodiny, zejména pak dětí. Někdy i stres a pocit „mám málo času“.“ (Informant H)*

„Manželství právě provází problémy spojené s fungováním nás obou společně s dvěma miminy. Nemáme na sebe čas, spousta stresu, člověk je pak podrážděný a z toho vznikají spory.“ (Informant F)

2.4 Diskuse

Cílem výzkumné části bakalářské práce je popsat jaký byl průběh rozvodu, prožívání rozvodu a popsat dopady rozvodu na dítě v oblasti alkoholu, vzdělávání a výběru partnera. Vzhledem k problematice bylo formulováno 6 výzkumných otázek.

1. Výzkumná otázka: Jak probíhal rozvod?

V rozvodovém období se rodiče informantů hádali nebo probíhaly jiné rozpory. Vyskytovala se i tendence rodičů nekomunikovat a hanit jeden druhého. I když byly mezi rodiči spory, snažili se je před svými potomky skrývat a jednali s nejvyšším zájmem dítěte. Informanti se museli po rozvodu rodičů vyrovnat s životními novými situacemi, kterými byli setkávání se se širší rodinou, změna školy a změna bydliště.

Rozvod u informantů nejčastěji probíhal podobně jako uvádí Edward Teyber (2007) a Christina Cooper Summer (2013), kdy autoři zmiňují vysoký počet hádek mezi rodiči v průběhu rozvodového období. Dále uvádějí, že hádky mezi rodiči často probíhají před dětmi. Z výpovědí informantů naproti tomu vyplynulo, že jejich rodiče se často snažili tyto hádky skrývat. Informanti byli svědky těchto sporů jenom ve výjimečných případech. Výjimku tvořila situace u jednoho informanta, kde on i jeho bratr byli přítomni u většiny sporů. Dále probíhala rozvodová situace u informantů obdobně jako v odborné literatuře. Jedná se o změnu bydliště, školy a rodinného uspořádání.

2. Výzkumná otázka: Jak děti z rozvedených rodin emočně prožívaly rozvod rodičů?

Informanti po oznámení o rozvodu rodičů pociťovali hněv, smutek, překvapení a úlevu. Objevovala se tendence informantů potlačovat skutečnost o rozvodu rodičů. Postupem času byly tyto emoce méně intenzivnější. Objevovaly se i případy, kdy informanti časem pochopili důvody k rozvodu rodičů.

Emoční prožívání dětí rozvodové situace se shodovalo s odbornou literaturou v teoretické části. Děti zažívaly pocity smutku, hněvu a odmítaly přijmout skutečnost spojenou s rozvodem rodičů. V literatuře Tománek (2015) a Colorosová (2008) popisují reakce dětí na rozvodovou situaci dle věku. Jelikož se věk informantů dělí v odborné literatuře do dvou skupin, objevovaly se podle toho i rozdílné reakce. Autoři (Tománek, 2015;

Colorosová, 2008) popisují reakce dětí od 5 do 9 let, kde se u dětí objevuje převážně pocit hněvu na oba rodiče. U dětí od 10 do 12 let je podle autorů spíše častější svalování chyby na jednoho z rodičů. Tyto emoce se u informantů této bakalářské práce nevyskytovaly. Z výzkumu této bakalářské práce vyplívá, že děti reagovali na rozvod rodičů podle individuálního vnímání situace bez ohledu na věk. U informantů se objevoval například smutek, který autoři nezmiňují. Z odpovědí respondentů můžeme interpretovat také pocit úlevy, o kterém se odborná literatura zmiňuje jen velmi okrajově. O pocitu úlevy nejčastěji píše Špaňhelová (2021).

3. Výzkumná otázka: Jaké problémy provázely děti v průběhu rozvodového období rodičů?

Problémy, které se objevovaly u informantů této bakalářské práce byly: zhoršení školního prospěchu, problém volby mezi rodiči, více domácích povinností anebo pocit „bez domova“. Tyto problémy se objevovaly v době, kdy docházelo ke změnám v životě informantů. Změny měly souvislost se změnou bydliště, v rodinném uspořádání anebo z důvodu absence dalšího dospělého člena rodiny v domácnosti.

Problémy, které provázely děti v rozvodovém období byly shodné s popisovanými problémy Špaňhelové (2021) a Schmidové (2017). Jedná se například o zhoršení prospěchu ve škole, popírání skutečnosti rozvodové situace a zvýšený strach z odloučení. Dále informanti zmiňovali problém volby mezi rodiči anebo zvýšení počtu vykonávání domácích prací. Tyto problémy se v literatuře a výzkumech neobjevovaly. Bylo pro mě překvapivé, že se někteří účastníci rozhovorů dokázali vyrovnat s rozvodem jejich rodičů bez větších problémů. Ke snížení negativního dopadu na dítě může pomoci dostatečná komunikace mezi rodiči a přizpůsobení jejich jednání hájící nejlepší zájem dítěte.

4. Výzkumná otázka: Jaký postoj mají děti z rozvedených rodin k alkoholu?

Až na jednu informantku nemá žádný z ostatních informantů negativní postoj k alkoholu. Tito informanti požívají alkohol, někteří i v pravidelných intervalech. Příčinou negativního postoje k alkoholu informantky je negativní zkušenost s požíváním alkoholu jedním z rodičů. Bohužel se nepodařilo dohledat žádné statistické údaje o požívání alkoholu u lidí pocházejících z rozvedených a nerozvedených rodin.

Článek Chromynové, Čeníkové a Mravčíka (2021) ukázal, že v roce 2019 požilo alkohol 62 % mladistvých ve věku 16 let. Rozvod rodičů nemusí být tedy nutně podmínkou pro nadužívání alkoholu, jedná se pravděpodobně o problematiku multifaktoriální. Problematika by vyžadovala vlastní výzkum, který by se zabýval pouze závislostním chováním u dětí z rozvedených rodin. Je možné, že informanti této bakalářské práce nemají vyšší tendenci nadužívání alkoholových nápojů z důvodu nízkého věku v rozvodovém období. Jak studie od Jackson, Rogers a Sartor (2016) uvádí, je větší pravděpodobnost vzniku závislosti na alkoholu u osob, jejichž rodiče se rozvedli okolo 15. – 18. roku věku.

5. Výzkumná otázka: Jaký vliv měl rozvod rodičů na následující studijní výsledky dítěte?

Z rozhovorů s informanty vyplynulo, že jenom 2 informanti ze všech dotazovaných nemají vysokoškolské vzdělání. Dle získaných informací z rozhovorů s informanty této bakalářské práce neměl rozvod rodičů výrazný vliv na následné vzdělání. Sice se objevil případ, kde se v návaznosti na rozvod rodičů informant rozhodl pro internátní vzdělání. V konečném důsledku tato volba ale neměla dopad k dosažení vysokoškolskému vzdělání. K dosažení vysokoškolskému vzdělání informantů dopomáhala vnitřní motivace nebo motivace ze strany rodičů.

Pavlát (2011), Wangchuka a Zangma (2019) ve svých studiích uvádí, že děti z rozvedených rodin mají větší pravděpodobnost dosažení nižšího vzdělání, než jaká je u dětí z úplných rodin. Bernardi a Radl (2014) dokonce uvádějí, že děti z rozvedených rodin mají o 7 % menší pravděpodobnost k dosažení vysokoškolského vzdělání.

6. Výzkumná otázka: Jaký postoj mají děti rozvedených rodičů k manželství a volbě partnera?

Výzkumná část bakalářské práce se zaměřovala na vlastnosti, které lidi pocházející z rozvedených rodin hledají u svých partnerů. Informanti si hledali převážně partnery, kteří byli opakem svých rodičů opačného pohlaví. Naproti tomu si podle Šmolky (2005) a South (2013) lidé hledají budoucí partnery s podobnými rysy, které má rodič. Informanti

se vyhýbali určitým vlastnostem, které považovali u svých rodičů za negativní a nežádoucí u jejich budoucích partnerů.

U informantky, která si prožila formu domácího násilí se neobjevila tendence si vybírat partnera, který by chtěl informantce fyzicky či emočně ubližovat. Toto je například v rozporu s tvrzením South (2013), která se zmiňuje o podobnostech rodiče, který týral své děti, a volbu budoucího partnera dítěte. V porovnání s literaturou respondenti neměli problém s nalezením partnera a s navázáním intimních vztahů. Pouze jedna z informantů partnera nehledá a ani neočekává budoucí možné navázání intimnějšího vztahu s potencionálním partnerem.

Informanti, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu mají stálé partnery a v manželství cítí zvýšené množství stresu hlavně kvůli starostem o péči o děti. Narozdíl od literatury (Demir-Dagdas et. al., 2017; Pavlát, 2011) informanti nepociťují pocit nepohody ve vztahu. O uzavírání manželství v nízkém věku u dětí z rozvedených rodin například pojednává Wolfinger (2003), který uvádí, že děti z rozvedených rodin tímto způsobem unikají od primární rodiny. Dalším rozdílem je také, že účastníci výzkumu v této bakalářské práci neuzavírají vztahy předčasně a spíše vyčkávají s uzavřením manželství. Hlavním důvodem však nebyl strach z manželství, nýbrž nějaké osobní důvody, jako jsou například finance. South (2013) ve své studii uvádí, že děti z rozvedených rodin mají jiný pohled na manželství a rozvod z důvodu rozvodu jejich rodičů. Také uvádí, že tyto děti mají tendenci více pracovat na jejich vztazích a mají i větší očekávání od jejich partnerů. U informantů v této bakalářské práci se neobjevuje výrazný negativní postoj k manželství vyjma 2 případů.

Závěr

Bakalářská práce **Rozvod a jeho vliv na dítě** byla zaměřována na problematiku dítěte v období rozvodu rodičů.

Cílem bakalářské práce je popsat jaký byl průběh rozvodu, prožívání rozvodu a popsat dopady rozvodu na dítě v oblasti alkoholu, vzdělávání a výběru partnera. Tento cíl byl z části splněn, jelikož byl proveden kvalitativní výzkum s určitým výzkumným vzorkem, který splňoval předem stanovené požadavky. Tato problematika je velice obsáhlá a zvolení kvalitativního výzkumu by bylo vhodné, pokud by se zaměřoval na jeden určitý dopad. Ve výzkumu, který se uskutečnil pro tuto bakalářskou práci se objevovaly mezery a nepovedlo se dostat tedy do hloubky problematiky, jak bylo primárně zamýšleno. Pro přímé potvrzení teoretických poznatků a ucelenější výsledky ve vztahu ke zkoumané problematice v další práci, by byly vhodnější kvantitativní metody doplněné kvalitativními metodami. Také by bylo vhodné doplnit práci například i o rozhovory s odborníky a jak oni pohlíží na tuto problematiku, kdy by mohli sdílet i jejich zážitky z praxe.

Přínosem této bakalářské práce je podle mého názoru zmínka o Cochemské praxi, o které se ve starší a ani novější literatuře odborníci nezmiňovali. Považuji to za nový pohled na problematiku rozvodu a za velice zajímavé téma. Bylo by zajímavé vést práci jenom o této metodice, která dle výsledků našich zahraničních sousedů zmírňuje negativní dopady rozvodu na dítě.

Využití této práce v oblasti speciální pedagogiky je malé, ale ne zanedbatelné. Speciální pedagogové se zabývají i oblastí prevence. Tato práce by mohla posloužit k pochopení závažnosti této problematiky a jak se následně projektuje v chování dítěte, na což by mohli reagovat speciální pedagogové sekundární prevencí. Tím by mohlo dojít ke snížení negativních dopadů na dítě, které jsou zmíněny v teoretické části této práce. Dále mohou speciální pedagogové toto zařadit mezi další situace, ovlivňující chování dítěte a jeho další vývoj. Odborníci toto mohou uplatnit i u dětí s postižením a upozornit rodiče na případné komplikace například k uplatňování střídavé péče, vybavení domácnosti a tak dále.

Tato problematika je velice dlouho probíraná všemi možnými odborníky z různých oborů. Z tohoto důvodu bylo ve většině případů problematické uchopit toto téma způsobem,

jakým ještě na něj nebylo pohlíženo. Jedná se o masu výzkumů a dokumentů, které se zaměřují výhradně na samostatný rozvodový proces, jeho příčiny a také dopady na dítě.

V tomto tématu bych pokračovala ráda s tím, že bych se zaměřila cíleně na Cochemskou praxi, která mě při vypracování této práce velice zaujala. Myslím si, že tato metoda by mohla mít pro tuto problematiku významný přínos v České republice. Bylo by zajímavé na tuto metodu pohlížet z pohledu odborníků a následně tuto metodu probírat i s rodiči v průběhu rozvodového řízení.

V rámci sebereflexe si myslím, že by bylo vhodné doplnit rozhovory s informanty o více volných otázek. Zamezilo by se tak mezerám ve výpovědích a obohatilo by to rozhovory o další informace, které by mohly být pro výzkum přínosné. Z důvodu zabarvování vzpomínek emocemi, které se byly prožívány v dané situaci, si každý člověk vybavuje jisté okamžiky v životě jinak. Proto bych doplnila výzkum rozhovory s dalšími příbuznými, rodiči, kteří by doplnili výpovědi informantů této bakalářské práce. Kladně hodnotím zvolení kvalitativní metody z důvodu možnosti pohlížet na situaci rozvodu očima lidí, kteří si v dětství prošli rozvodem svých rodičů.

Téma rozvodu je stále aktuální a předpokládám, že bude i v následujících letech. Společnost se neustále vyvíjí a svým vývojem bude zasahovat problematiku rozvodu jak negativně, tak i pozitivně. Dle mého názoru by se z tohoto důvodu téma rozvodu nemělo opomíjet i v následujících letech a nadále být pod dohledem odborníků.

Seznam použitých informačních zdrojů

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (nový). *Zákony pro lidi – Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. AION CS, s.r.o., 2010 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi – Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. AION CS, s.r.o., 2010 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Asociace neúplných rodin. *Rozvod a postižené dítě* [online]. Asociace neúplných rodin, Pavlína Holubcová, 2016 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://www.anr.cz/deti/rozvod-a-postizene-dite/>

AYBEK, C. M., HUINIK, J., MUTTARAK, R. *Spatial mobility, migration, and living arrangements*. London: Springer, 2015. ISBN 978-3-319-10020-3.

BAKALÁŘ, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

Bílý kruh bezpečí. *Co je domácí násilí* [online]. Bílý kruh bezpečí, z.s., 2009 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

BERNARDI, F., RADL, J. The long term consequences of parental divorce for children's educational attainment. *Demographic Research*, 2014, roč. 30, č. 61, s. 1653-1680. doi:10.4054/DemRes.2014.30.61

BLOW, A. J., HARTNETT, K. Infidelity in committed relationships II: A substantive review. *Journal of Marital and Family Therapy*, 2005, roč. 31, č. 2, s. 217–233. doi:10.1111/j.1752-0606.2005.tb01556.x

Cochem.pro. *Cochemská praxe* [online]. [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <http://www.cochem.pro/>

COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7.

COOPER SUMNER, Ch. Adult children of divorce: awareness and intervention. *Journal of Divorce & Remarriage*, 2013, roč. 54, č. 4, s. 271–281. doi:10.1080/10502556.2013.780461

ČAMDŽÍCOVÁ, S. Posílení role nezletilého v řízeních péče soudu o nezletilé. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, roč. 27, č. 2, s. 243–261. doi:10.5817/CPVP2019-2-5

Český statistický úřad. *Demografická ročenka České republiky* [online]. Český statistický úřad, 2020 [cit. 24.11.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2020>

Český statistický úřad. *Ne všechno se páruje aneb o rozvodech v Česku* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 24.11.2021]. Dostupné z: <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/38-ne-vsechno-se-paruje-aneb-o-rozvodech-v-cesku/>

Český statistický úřad. *Obyvatelstvo – roční časové řady* [online]. Český statistický úřad, 2021 [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky* [online]. Český statistický úřad, 2020 [cit. 24.11.2021] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142755448/13006921.pdf/c2f581b5-19a5-4c55-bfde-020bfe16c155?version=1.1>

Český statistický úřad. *Sňatky a rozvody* [online]. Český statistický úřad, 2019 [cit. 16.2.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>

ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí ve faktech a teoriích. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 2002, roč. 03, č. 01, s. 1–3..

DAVIS, R. L. *Domestic violence: Intervention, prevention, policies, and solutions*. Boca Raton: CRC Press, 2008. ISBN 978-1-4200-6139-0.

DEMIR-DAGDAS, T., ISIK-ERCAN, Z., INTEPE-TINGIR, S., CAVA-TADIK, Y. Parental divorce and children from diverse backgrounds: Multidisciplinary perspectives on

mental health, parent–child relationships, and educational experiences. *Journal of Divorce & Remarriage*, 2017, roč. 59, č. 6, s. 469-485. doi:10.1080/10502556.2017.1403821

FILIPOVÁ, J. *Vliv alkoholu na rodinný život a vztahy v rodině*. Brno, 2013. Diplomová práce (Mgr.), Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky, 07.05.2013.

FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: Aspi, 2008. ISBN 978-80-7357-350-8.

GIRARD, A., CONNOR, J. J., WOOLLEY, S. R. An exploratory study of the role of infidelity typologies in predicting attachment anxiety and avoidance. *Journal of Marital and Family Therapy*, 2018, roč. 46, č. 1, s. 124–134. doi: 10.1111/jmft.12371

GIULIO, P. Parental alienation syndrome (PAS): Definition, humanistic profiles and clinical hypothesis of absorption with “adaptation disorder”. Clinical evidences. *Open Journal of Pediatrics and Child Health*, 2021, roč. 6, č. 1, s. 036–042. doi:10.17352/ojpc.000035

HAM, B. D. The effects of divorce and remarriage on the academic achievement of high school seniors. *Journal of Divorce & Remarriage*, 2004, roč. 42, č. 1-2, s. 159-178. doi: 10.1300/J087v42n01_08

HANKOVÁ, B. *Syndrom zavrženého rodiče a jeho možné důsledky v psychice dítěte*. Brno, 2014. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Psychologický ústav, 28.05.2014

HARTL, P., HARTLOVÁ-CÍSAŘOVÁ, H., NEPRAŠ, K., *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HARTLEY, S. L., BARKER, E. T., SELTZER, M. M., FLOYD, F., GREENBERG, J., ORSMOND, G., BOLT, D. The relative risk and timing of divorce in families of children with an autism spectrum disorder. *Journal of Family Psychology*, 2010, roč. 24, č. 4, s. 449–457. doi:10.1037/a0019847

HERTLEIN, K. M., WETCHLER, J. F., PIERCY, F. P. Infidelity: An overview. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 2005, roč. 4, č. 2–3, s. 5–16. doi:10.1300/J398v04n02_02

JACKSON, N. A. *Encyclopedia of domestic violence*. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-04-1564-221-7.

JACKSON, K. M., ROGERS, M. L., SARTOR, C. E. Parental divorce and initiation of alcohol use in early adolescence. *Psychol Addict Behav*, 2016, roč. 30, č. 4, s. 450-461. doi:10.1037/adb0000164

Justice.cz. *Chci se rozvést* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017 [cit. 17.02.2022]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/chci-se-rozvest>

KLIMENTOVÁ, E. *Osoby se zdravotním postižením v sociologickém výzkumu*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5434-4.

KLIMEŠ, J. *Partneři a rozchody*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-745-9.

KLIMEŠ, J., ŠPAŇHELOVÁ, I. *Rozvádíme se. Je pro nás střídavá výchova dítěte ideálním řešením?* [online]. Šance Dětem, 2022 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/rozvadime-se-je-pro-nas-stridava-vychova-ditete-idealnim-resenim>

KUBCOVÁ, Š., Syndrom zavrženého dítěte. *Psychologie dnes*, 2021, roč. 27, č. 7–8. ISSN 1212-9607.

KUBCOVÁ, Š. *Syndrom zavrženého rodiče – vliv na dítě v dospělosti* [online]. Střídavka, 2018 [cit. 03.04.2022]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/syndrom-zavrzeneho-rodice-vliv-na-dite-v-dospelosti/>

KUNCOVÁ, L., ŠTĚRBOVÁ, Z., HAVLÍČEK, J. Vliv rodičovských charakteristik na výběr partnera. *E-psychologie*, 2021, roč. 15, č. 4, s. 84–90. doi:10.29364/epsy.424

KUNHARTOVÁ, M., POTMĚŠIL M., POTMĚŠILOVÁ, P. *Náročné otcovství: Být otcem dítěte s postižením*. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3617-7.

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999. ISBN 978-80-7169-897-5.

MATOUŠEK, O. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MICHALÍK, J. *Rodina a dítě se zdravotním postižením* [online]. Šance Dětem, 2022 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/rodina-dite-se-zdravotnim-postizenim>

MPSV. *Sociálně-právní ochrana dětí – obecný úvod* [online]. Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, 2009 [cit. 13.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ospod.cz/informace/obecne/>

NEŠPOR, K. Alkohol a jiné návykové látky u dětí: Prevence v rodině. *Časopis lékařů českých*, 2004, roč. 143, č. 8, s. 561-564.

NORDEGREN, T. *The A-Z encyclopedia of alcohol and drug abuse*. Parkland, Fla: Brown Walker Press, 2002, ISBN 978-1-58112-404-0.

NOVÁK, J. *Jak mluvit s dítětem o rozvodu? Záleží na věku, radí* [online]. ČRo Dvojka, 2015 [cit. 11.05.2022]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/jak-mluvit-s-ditetem-o-rozvodu-zalezi-na-veku-radi-psycholog-7533836>

NOVÁK, T. *Rodičovské judo, dítě během rodičovského řízení*. Praha: Grada, 2000, ISBN 978-80-247-0002-1.

NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-80-247-4110-9.

OREL, M. *Psychopatologie: Nauka o nemocech duše*. Praha: Grada, 2020, ISBN 978-80-271-2529-6.

Rodinausoudu.cz. *Orgán sociálně právní ochraně dětí* [online]. Rodinausoudu.cz, 2021 [cit. 14-03-2022]. Dostupné z: <http://www.rodinausoudu.cz/organ-socialne-pravni-ochrany-deti>

PAVLÁT, J. Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2011, roč. 107, č. 5, s. 297–300.

PAVLÁT, J. Porozvodové uspořádání. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2012, roč. 108, č. 2, s. 82–92.

PAVLÁT, J. JANÁČKOVÁ, L. Syndrom odcizeného rodiče a porozvodová adaptace. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2007, roč. 103, č. 3, s. 131–135.

PETRUSEK, M. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. 1. vyd.. Praha: Univerzita Karlova, 1993, ISBN 978-80-7066-799-6.

POPELKOVÁ, A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Brno, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, 09.06.2015

POTTER, D. Psychosocial well-being and the relationship between divorce and children's academic achievement. *Journal of Marriage and Family*, 2010, roč. 2, č. 4, s. 933-946. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00740.x

PYTELA, D. *E-book Rodinné právo* [online]. Pytela, 2022. [cit. 16-03-2022] Dostupné z: <https://akpytela.cz/wp-content/uploads/2021/01/e-book-rodinne-pravo.pdf>

ROGALEWICZOVÁ, R. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1.

ROGELEWICZOVÁ, R., KILLAROVÁ, T. *Realizace Cochemské praxe v České republice 2* [online]. 2015. [cit. 16-03-2022]. Dostupné z: <https://adoc.pub/realizace-cochemske-praxe-v-eske-republice-2-judr-ing-romana.html>

SCHMIDOVÁ, K. Možné reakce dětí a dospívajících na rozvod. *Školní poradenství v praxi*, 2017, roč. 4, č. 3, s. 2-3. ISSN 2336-3436.

SLOPER, T., BERESFORD, B. Families with disabled children. *BMJ*, 2006, roč. 333, č. 7575, s. 928–929. doi:10.1136/bmj.39017.633310.BE

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0095-8.

SMRŽ, J. *Co se skrývá pod orgánem sociálně právní ochrany dětí?* [online]. Šance Dětem, 2022 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/co-se-skryva-pod-organem-socialne-pravni-ochrany-deti>

SOUTH, A. L. Perceptions of romantic relationships in adult children of divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 2013, roč. 54, č. 2, s. 126-141. doi:10.1080/10502556.2012.755032

ŠMOLKA, P. *Výběr partnera: pro nezadané i zadané*. Praha: Grada, 2005, ISBN 978-80-247-1080-8.

ŠMOLKA, P. *Nevěra – pro podváděné a podvádějící*. Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-3296-1.

ŠMOLKA, P., MACH, J. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-448-9.

ŠPAŇHELOVÁ, I. Budeme se rozvádět – ale jak to říct dětem? *Děti a my: časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*, 2012, roč. 42, č. 6, s. 36-39. ISSN 0323-1879.

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-3603-7.

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Vliv rozvodu na duši a chování dítěte* [online]. Šance Dětem, 2021 [cit. 12.03.2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/vliv-rozvodu-na-dusi-chovani-ditete>

ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M. *Děti v krizové situaci*. [online]. Šance Dětem, 2022 [cit. 14.03.2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/dite-v-krizove-situaci>

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0644-6.

TEYBER, E. *Děti a rozvod: jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů*. Praha: Návrat domů, 2007, ISBN 978-80-7255-163-7.

TOMÁNEK, P. Rozvod ako krízové obdobie rodiny a jeho vplyv na správanie detí: Divorce as a Crisis Period of Family and its Impact on Children's Behavior.

Pedagogika.sk: slovenský časopis pre pedagogické vedy. Trnava: Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV, 2015, roč. 5, č. 1, s. 44-61. ISSN 1338-0982.

VON BOCH-GALHAU, W. Parental alienation (syndrome) – eine ernst zu nehmende form von psychischer Kindesmisshandlung. *Neuropsychiatrie*, 2018, roč. 32, č. 3, s. 133–148. doi:10.1007/s40211-018-0267-0

WALLACE, H., ROBERSON, C., GLOBOKAR J. L. *Family violence: Legal, medical, and social perspectives*. 9th edition. New York: Routledge, 2019, ISBN 978-1-138-36333-5.

WANGCHUK, Ch., ZANGMO, Ch. *Consequences associated with parental divorce and their effects on children's academic performances and achievements at a boarding school in punakha: A case study*. The 6th Ratchasuda International Conference on Disability, 2019, s. 51-62.

WEISS, P., ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR: Situace a trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, ISBN 978-80-7178-558-3.

WOLFINGER, N. H. Family structure homogamy: The effects of parental divorce on partner selection and marital stability. *Social Science Research*, 2003, roč. 32, č. 1, s. 80-97.

YÁRNOZ YABEN, S., Forgiveness, attachment, and divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 2009, roč. 50, č. 4, s. 282–294. doi:10.1080/10502550902775952

ZORMANOVÁ, L. *Jak se rozvádíme* [online]. Psychologie.cz, 2015 [cit. 07.05.2022]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/jak-se-rozvadime/>

Seznam příloh

Příloha 1 – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Vážená paní, Vážený pane,

v souladu se zásadami etické realizace výzkumu Vás žádám o souhlas s nahráváním našeho rozhovoru a následného zpracování získaných informací do bakalářské práce, kde budou použity osobní informace (osobní historie, povolání, studium, věk). Jméno a příjmení bude dle přání informanta anonymizováno.

Název práce: Rozvod a jeho vliv na dítě

Řešitel práce: Adriana Jánská, adrijanska@gmail.com, 739 503 323

Název pracoviště: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Magdalény Rettigové 4, 110 00 Praha

Vedoucí práce: Mgr. Barbara Valešová, Ph.D., barbara.valesovamalecova@pedf.cuni.cz

Cíl výzkumu: Popsat jaký byl průběh rozvodu, prožívání rozvodu a popsát dopady rozvodu na dítě v oblasti alkoholu, vzdělávání a výběru partnera.

V..... dne.....

.....

Podpis

Příloha 2 – Polostrukturovaný rozhovor

Kolik Vám bylo, když se rodiče rozvedli?

Jaký byl důvod rozvodu rodičů?

Jak na Vás působilo chování rodičů před rozvodovým obdobím?

Jak se k sobě rodiče chovali během rozvodové situace?

Jak to Vaši rodiče prožívali?

Jak se změnila Vaše rodinná situace v průběhu rozvodového období? (změna frekvence společných aktivit, společenského života, návštěv příbuzných,..)

Jak Vám bylo oznámeno, že se rodiče rozvádí?

Jak jste se cítil v momentální situaci? Jaká byla Vaše reakce?

Zaznamenal/a jste u sebe nějaké změny a problémy z pohledu dlouhodobého hlediska?

Bylo pro vás těžké se vyrovnat s novou situací a přizpůsobit se?

Požíváte alkohol? Pokud ano, jak často?

Jaký máte názor/postoj na požívání alkoholu?

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Jaký byl Váš přístup ke škole před rozvodem rodičů?

Jak se změnil Váš přístup?

Měl/a jste nějaké problémy ve škole?

Jak Vás vedli rodiče ke studiu? (podpora, doučování, nezajímali se)

Proč jste nepokračovali/nešli výš?

Máte partnera?

Jaké vlastnosti měl/a Váš/Vaše otec/matka?

Jaké vlastnosti hledáte u svého partnera?

Jaké vlastnosti Váš partner má?

V jakém svazku jste? (manželský, na hromádce)

(Proč nejste vdaná/ženatý?)

Jaký je Váš postoj k manželství?

Co pro Vás znamená manželství? Je pro Vás důležitý manželský svazek pro fungující rodinu?

Jaké Vás pocity Vás nejčastěji provází ve vztahu?